

1. สภาพทั่วไปของปัญหา

1.1 ปัญหาแนวโน้มผู้สูงอายุในปัจจุบันและอนาคตที่มีมากขึ้นที่มีผลต่อเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพจิตใจของผู้สูงอายุที่จะต้องเผชิญ

ในช่วงทศวรรษนี้ การสูงวัยของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ใน พ.ศ. 2560 โลกของเรามีประชากรทั้งหมดประมาณ 7,433 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 929 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.5 ของประชากรทั้งหมด สำหรับประชาคมอาเซียนมีสมาชิก 10 ประเทศ ประชากรของอาเซียนก็กำลังมีอายุสูงขึ้นเช่นเดียวกัน ใน พ.ศ. 2560 มีประเทศสมาชิก 3 ประเทศได้กลายเป็นสังคมสูงอายุแล้ว ได้แก่ สิงคโปร์(ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 18.7) ประเทศไทย(ร้อยละ 16.5) และเวียดนาม(ร้อยละ 10.7) ประเทศที่กำลังจะเข้าสู่สังคมสูงอายุในอีก 2-3 ปีข้างหน้า ได้แก่ มาเลเซีย(ร้อยละ 9.5) เมียนมา (ร้อยละ 9.2)และอื่นๆ

ทั้งนี้ พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีประชากรอาศัยอยู่ทั้งหมดประมาณ 68.9 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรไทย 65.9 ล้านคน และเป็นแรงงานข้ามชาติอีกประมาณ 3 ล้านคน ในจำนวนประชากรไทยทั้งหมด 65.9 ล้านคน มีผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 11 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ในขณะที่ประชากรรวมของประเทศไทยกำลังเพิ่มด้วยอัตราที่ช้าลงอย่างมากจนเหลือเพียงร้อยละ 0.4 ต่อปีในปัจจุบัน ประชากรสูงอายุกลับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่สูงมาก ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นด้วยอัตราประมาณร้อยละ 5 ต่อปีประชากรอายุยิ่งสูงยิ่งเพิ่มเร็ว ประชากรอายุ 80 ปีขึ้นไปเพิ่มด้วยอัตราสูงมากกว่า ร้อยละ 6 ต่อปี ในอนาคตอันใกล้ จำนวนประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นอีกมาก ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ในอีกประมาณ 5 ปีข้างหน้าเมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 20 จำนวนประชากรสูงอายุที่จะเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในอนาคตเห็นได้ชัดเจนจากการที่ประชากรรุ่นที่เกิดเกินกว่าล้านคนต่อปี ระหว่างปี 2506-2526 (ขณะนี้มีความอายุ 33-53 ปี) กำลังจะกลายเป็นผู้สูงอายุในอีกไม่ช้า อีก 20 ปีข้างหน้า คลื่นประชากรลูกใหญ่นี้จะมีความอายุ 53-73 ปี (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย: 2559) เมื่อนั้นสัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทยจะสูงถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด

ประเทศไทยจำเป็นต้องเตรียมรับมือกับสถานการณ์ประชากรสูงวัยอย่างรวดเร็วนี้ ประชากรที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงขึ้นย่อมหมายถึงภาระของรัฐ ชุมชน และครอบครัว ในการดูแลสุขภาพ ค่าใช้จ่ายในการยังชีพ และการดูแลเกี่ยวกับการอยู่อาศัยที่เหมาะสม ที่จะต้องสูงขึ้นตาม ผู้สูงอายุจำนวนมากที่อาจจัดอยู่ในภาวะเปราะบาง หนึ่งในสามของผู้สูงอายุมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน

บุตรซึ่งเคยเป็นแหล่งรายได้สำคัญของผู้สูงอายุมีสัดส่วนลดลง ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวหรือตามลำพังกับผู้สูงอายุด้วยกันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จำนวนผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงประมาณ 4 แสนคนและ ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงจะเพิ่มเป็น 1.3 ล้านคน แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุไทยที่อยู่ในเขตเมืองและชนบท ที่มีสภาพทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน ยังมีความเหลื่อมล้ำ ไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสุขภาพอนามัย ซึ่งเนื่องมาจากข้อจำกัดในการเดินทาง และการรับรู้สิทธิของผู้สูงอายุในกลุ่มต่างๆ การส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดี การออกกำลังกาย การมีกิจกรรมทางสังคม แม้จะไม่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาผู้สูงอายุโดยตรง แต่จะช่วยลดภาระในการดูแล และให้บริการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้อย่างมาก ดังนั้นความหมายของนิยามสังคมผู้สูงอายุ (*พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546: 2560*) จึงสามารถอธิบายได้ตาม นิยามสังคมผู้สูงอายุ องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้ให้นิยามผู้สูงอายุ หมายถึงประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปและได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

2) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์

3) ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ ทั้งนี้องค์การสหประชาชาติ คาดการณ์ว่า ในช่วง พ.ศ. 2544-2643 เป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ โลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

ทั้งนี้องค์การสหประชาชาติ คาดการณ์ว่า ในช่วง พ.ศ. 2544-2643 เป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ โลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งแต่ละประเทศจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ เช่น ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทางด้านการแพทย์ การโภชนาอาหาร สำหรับประเทศไทย (*สำนักงานสถิติแห่งชาติ: 2559*) สรุปว่าไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 โดยมีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งประเทศและคาดว่าจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ในช่วง พ.ศ. 2567-2568

“ผู้สูงอายุจำเป็นต้องเรียนรู้และยอมรับ เพราะยิ่งเทคโนโลยีพัฒนาก้าวหน้าไปไกลเท่าใด ก็ยิ่งเป็นการผลักดันให้ผู้สูงวัยหลุดออกไปจากสังคมไกลเพียงนั้น ซึ่งนี่เป็นกิจกรรมหลักที่พยายามลดช่องว่างของผู้สูงอายุ ทั้งหลายมิติ คือ สุขภาพที่ดี รายได้เพียงพอ บ้านที่อยู่อาศัยอบอุ่น มีบริการสาธารณะอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ และสามารถอยู่ร่วมและดำเนินกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ผ่านทางเทคโนโลยีดิจิทัลตามบริบทของประเทศไทย 4.0 ที่ถูกสร้างไว้สำหรับผู้สูงอายุและภารกิจหลักคือปรับภาระเป็นพลังกระตุ้นให้ผู้สูงอายุ เป็นผู้สูงวัยที่มีคุณภาพออกมาแบ่งปันให้สังคมด้วยวิชาความรู้และประสบการณ์อันล้ำค่าที่แต่ละท่านมีอยู่ในตัวของตนเอง”

อย่างไรก็ตาม ทุกประเทศทั่วโลกมีการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในช่วงเวลาแตกต่างกันตามความเจริญมั่งคั่ง ซึ่งมีผลต่อสุขภาพและการมีอายุยืนของประชาชน ซึ่งแต่ละประเทศจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ เช่น ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทางการแพทย์ การโภชนาอาหาร เป็นต้น สำหรับประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติสรุปว่าไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 โดยมีประชากรผู้สูงอายุ ร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งประเทศและคาดว่าจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ในช่วง พ.ศ. 2567-2568

1.2 แนวโน้มของผู้สูงอายุจากอดีตถึงปัจจุบัน ที่มีผลต่อสภาพเศรษฐกิจ การจ้างงานของผู้สูงอายุ และภาระต่อประชากรวัยทำงาน

ภาวการณ์ทำงาน รายได้เฉลี่ย และเหตุผลของการไม่ได้ทำงานของผู้สูงอายุไทย พบว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ร้อยละ 63.20 ระบุว่า ไม่ได้ทำงานแล้ว รองลงมาร้อยละ 23.12 ระบุว่า ทำงานมีรายได้เป็นรายเดือน โดยมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 23,752.10 บาท/เดือน และร้อยละ 13.68 ระบุว่า ทำงานมีรายได้เป็นรายวัน โดยมีรายได้เฉลี่ยวันละ 487.64 บาท/วัน ซึ่งในจำนวนผู้ที่ระบุว่า ไม่ได้ทำงานแล้ว ส่วนใหญ่ร้อยละ 58.10 ให้เหตุผลว่า เป็นเพราะอายุมากแล้ว รองลงมาร้อยละ 19.62 ระบุว่า เพราะเกษียณอายุแล้วร้อยละ 16.20 ระบุว่า เพราะสุขภาพไม่ดีร้อยละ 15.19 ระบุว่า เพราะลูกหลานไม่ต้องการให้ทำงานร้อยละ 2.28 ระบุว่า เพราะไม่มีใครจ้างงาน และร้อยละ 0.38 ระบุอื่นๆ (ศูนย์สำรวจความคิดเห็น นิด้าโพลร่วมกับศูนย์วิจัยสังคมสูงอายุ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : 2559) ได้แก่ ต้องดูแลบิดามารดาที่ป่วย มีญาติพี่น้องคอยช่วยเหลือเกื้อกูลอยู่แล้ว และบางส่วนทำงานด้านจิตอาสาให้กับวัดด้านภาระหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุไทยพบว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.68 ระบุว่า ไม่มีภาระหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบ ขณะที่ร้อยละ 48.32 ระบุว่า มีภาระหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบ โดยในจำนวนนี้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 49.69 ระบุว่า มี

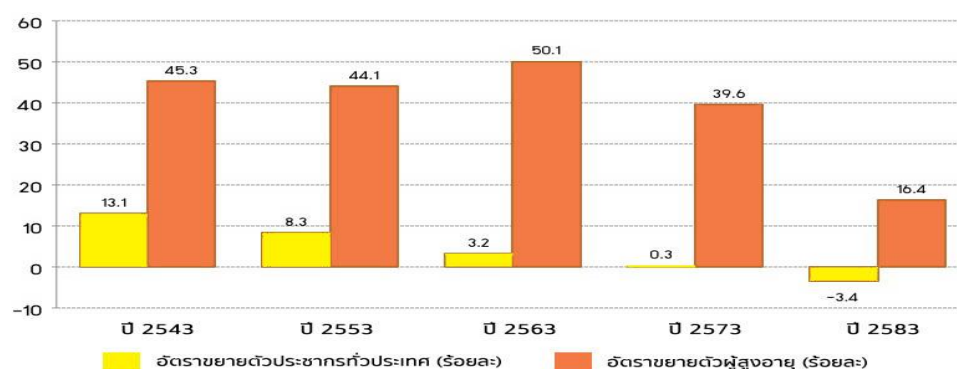
ภาระหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบที่เกิดจากการประกอบธุรกิจการค้า การประกอบอาชีพ รองลงมา ร้อยละ 27.09 ระบุว่า เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันร้อยละ 17.49 ระบุว่า เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย บ้าน คอนโด ทาวน์เฮาส์ ฯลฯ ร้อยละ 14.24 ระบุว่าเพื่อเป็นการผ่อนชำระสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน ร้อยละ 10.06 ระบุว่า เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาบุตรหลาน และร้อยละ 0.77 ระบุอื่น ๆ ได้แก่ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูพ่อแม่ ค่ารักษาพยาบาล ชดเชยค่าเสียหายจากการถูกฉ้อโกง

ตารางที่ 1.1 ประชากรสูงอายุ ปี พ.ศ. 2533 - 2583

		หน่วย : พันคน					
		2533	2543	2553	2563	2573	2583
จำนวนประชากรสูงอายุ	60 - 69 ปี	2,451	3,546	4,699	7,256	9,260	8,959
	70 - 79 ปี	1,123	1,706	2,731	3,677	5,898	7,639
	80 ปีขึ้นไป	443	586	1,078	1,690	2,421	3,921
	รวม	4,017	5,838	8,508	12,622	17,579	20,519
สัดส่วนประชากรสูงอายุ	60 - 69 ปี	61.02	60.74	55.23	57.48	52.68	43.66
	70 - 79 ปี	27.96	29.22	32.1	29.13	33.55	37.23
	80 ปีขึ้นไป	11.03	10.04	12.67	13.39	13.77	19.11
	รวม	100	100	100	100	100	100
สัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรรวม	60 - 69 ปี	4.49	5.7	7.12	10.99	13.99	14.02
	70 - 79 ปี	2.06	2.74	4.14	5.57	8.91	11.96
	80 ปีขึ้นไป	0.81	0.94	1.63	2.55	3.65	6.14
	รวม	7.36	9.38	12.89	19.12	26.56	32.12

ที่มา : ข้อมูลปี 2533 2543 และ 2553 จากสำมะโนประชากรและเคหะ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ภาพ 1 อัตราการขยายตัวของผู้สูงอายุ ตั้งแต่ พ.ศ. 2543-2583

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจรวมสำมะโนประชากรและเคหะ สำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลจากการคาดการณ์ จาก คสช.

การคาดประมาณประชากรของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้แสดงให้เห็นว่าใน พ.ศ. 2563 ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ในประเทศไทยจะมีจำนวน

เพิ่มขึ้นเป็น 12.6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด เท่ากับว่าประเทศไทยจะกลายเป็น "สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์" หลังจากนั้นเป็นต้นไป ประเทศไทยก็จะกลายเป็น "สังคมสูงวัยระดับสุดยอด" ทั้งนี้ใน พ.ศ. 2573 เราจะมีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไปมากถึงร้อยละ 32 หรือประมาณหนึ่งในสามของประชากรทั้งหมด

1.3 แนวทางการดำเนินงานผู้สูงอายุของรัฐบาลและผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานที่ผ่านมา

อัตราการพึ่งพาแรงงานของผู้สูงอายุจะมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องกล่าวคือ ใน พ.ศ. 2558 อัตราการพึ่งพาแรงงานอยู่ที่ 1: 8.6 และลดลงมาอยู่ที่ 1: 2.4 ในพ.ศ. 2573 หรือลดลงถึงหนึ่งในสี่ของวัยแรงงานรวม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าอนาคตผู้สูงอายุจะเป็นภาระของวัยทำงานและภาระของสังคมในท้ายที่สุด ในขณะที่สัดส่วนของผู้สูงอายุใน พ.ศ. 2573 จะมีสัดส่วนร้อยละ 25 ของประชากรรวมหรือประมาณหนึ่งในสี่ของประชากรทั้งประเทศ

ตารางที่ 1.3 อัตราส่วนการเป็นภาระ วัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ ดัชนีผู้สูงอายุ และสัดส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปี ขึ้นไป) ต่อประชากรรวมปี พ.ศ. 2533 - 2573

	2533	2543	2553	2563	2573
อัตราส่วนการเป็นภาระวัยแรงงาน : ผู้สูงอายุ 1 คน	8.6	7	5.7	3.7	2.4
ดัชนีผู้สูงอายุ	25.1	38	58	98	149
สัดส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ต่อประชากรรวม	7.36	9.38	19.67	17.5	25.12

ที่มา : ข้อมูลปี 2533 และ 2543 จากสำมะโนประชากรและเคหะ สำนักงานสถิติแห่งชาติ
หมายเหตุ : 1. ดัชนีผู้สูงอายุหมายถึง อัตราส่วนของจำนวนประชากรสูงอายุ 60 ปี ขึ้นไป ต่อจำนวนประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) 100 คนถ้าดัชนีมีค่าสูงเกิน 100 แสดงว่าจำนวนผู้สูงอายุมีมากกว่าเด็ก

1.3.1 ผลงานการดำเนินงานผู้สูงอายุของรัฐบาลที่ผ่านมา

จากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทยโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ผู้สูงอายุไทย มีรายได้มาจากแหล่งต่างๆ ดังนี้ รายได้จากการทำงาน รายได้จากบำนาญจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ, รายได้จากทรัพย์สินอื่น ๆ เช่น ดอกเบี้ย ค่าเช่า การใช้เงินออม และการเกื้อหนุนจากครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นจากคู่สมรส บุตร ญาติ เป็นต้น ทั้งนี้ การเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรนับเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของผู้สูงอายุ แม้การสำรวจ จะพบว่าผู้สูงอายุที่ได้รับเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรมีสัดส่วนลดลงในช่วงที่ผ่านมา ขณะที่ผู้สูงอายุที่มีรายได้จากการพึ่งตนเอง เช่น การทำงาน เงินออม

หรือจากดอกเบี้ยย มีแนวโน้มสูงขึ้น มีข้อสังเกตจากการสำรวจ คือ เงินจากภาครัฐ ไม่ว่าจะเงินบำนาญ หรือเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ ล้วนมีความสำคัญมากขึ้นในช่วงที่ผ่านมา ในบรรดาแหล่งรายได้เหล่านี้ หากพิจารณาเฉพาะแหล่งรายได้หลัก พบว่า ผู้สูงอายุที่มีบุตรเป็นแหล่งรายได้หลักนั้น ลดลงอย่างเห็นได้ชัด จากร้อยละ 54.1 ในพ.ศ. 2537 ลดลงเหลือร้อยละ 40.1 ในพ.ศ. 2554 ขณะเดียวกัน ผู้สูงอายุที่มีเงินออมเป็นแหล่งรายได้หลัก ยังมีน้อยมาก โดย พ.ศ. 2537 มีเพียงร้อยละ 1.7 ส่วนปี 2554 มีเพียงร้อยละ 2.6 เท่านั้น นอกจากนี้ ผู้สูงอายุที่มีเงินโอนจากภาครัฐเป็นแหล่งหลักของรายได้ใน พ.ศ. 2554 มีถึงร้อยละ 17.4 ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่มีเบี้ยยังชีพเป็นแหล่งรายได้หลักมากถึงร้อยละ 11.4 ที่เหลือร้อยละ 6 คือผู้สูงอายุที่มีรายได้หลักจากบำนาญ ตัวเลขนี้เป็นสัญญาณที่แสดงให้เห็นว่า มีผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นแหล่งรายได้หลักไว้ใช้ในยามชราภาพ ซึ่งนับเป็นเงินได้ที่มีจำนวนไม่มากนัก ในแต่ละเดือนดังนั้น ไม่อาจจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำงานเพื่อสร้างรายได้ให้ตัวเอง การส่งเสริมการออม ตั้งแต่วัยทำงาน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ :2559) รวมถึงการสร้างหลักประกันรายได้ยามชราภาพที่มั่นคงกว่าที่เป็นอยู่ในตอนนี้เป็นสิ่งที่ภาครัฐควรหันมาพิจารณา และเร่งมือดำเนินการอย่างจริงจัง

1.3.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานผู้สูงอายุที่ผ่านมา

ปัจจัยที่จะส่งผลทำให้การดำเนินของผู้สูงอายุสำเร็จได้นั้นรัฐต้องให้ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว พร้อมทั้งสนับสนุน ปัจจัยที่จะเอื้ออำนวยให้ประสบความสำเร็จมีดังนี้

1) การสนับสนุนบุคลากรและงบประมาณ รัฐและกระทรวงสาธารณสุขควรสนับสนุนบุคลากรและงบประมาณในการสร้างหมอบ้าน พยาบาลบ้าน หรือบุคลากรบ้าน (Home doctors, Home nurse, Home Medical personnel) ซึ่งเป็นบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความรู้เกี่ยวกับโรคเรื้อรัง และการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ที่ออกไปทำงานเชิงรุกที่บ้านของผู้ป่วย รวมถึงหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของผู้สูงอายุ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงอื่นๆ เป็นต้น

2) การสนับสนุนด้านสุขภาพและอนามัย จำนวนผู้ป่วยที่ต้องรับการดูแลระยะยาวที่รัฐต้องดูแล ต้องมีจำนวนไม่มาก เมื่อเทียบกับประชากร ดังนั้นรัฐต้องส่งเสริมสุขภาพในประชากรทุกเพศทุกวัย ทุ้มเทบประมาณ ส่งเสริมสุขภาพให้ได้ผลอย่างเป็นจริง การป้องกันโรคต้องมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันปฐมภูมิ เช่น ฉีดวัคซีน ป้องกันทุติยภูมิ คัดกรอง ค้นหาโรค ป้องกันตติยภูมิ รักษา

โรคตามมาตรฐานให้ใกล้เคียงปกติ หน่วยงานสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง ควรถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพในการดูแลสุขภาพ การป้องกันโรคด้วยโรคเรื้อรัง เกือบทุกโรค สามารถป้องกันได้

3) การพัฒนาอาชีพทางเศรษฐกิจ ให้สามารถมีรายได้ทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคงและยั่งยืน เพื่อเพิ่มศักยภาพ และความต้องการการพัฒนากลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ การจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ ระยะก่อนปฏิบัติการ ผลการสำรวจความพร้อมของพื้นที่ ชุมชน และกลุ่มผู้สูงอายุ มีศักยภาพในการพัฒนาจัดตั้งกลุ่มอาชีพ มีความเหมาะสมในด้านความพร้อมของทรัพยากรในพื้นที่ ทักษะด้านการผลิต/ภูมิปัญญาท้องถิ่นการส่งเสริมและสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าไป ดำเนินงานเชิงธุรกิจต่อไป

4) การสนับสนุนครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมให้ครอบครัว ชุมชน หน่วยงานต่างๆ สังคม ดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะยาว โดยเสริมพลังทางบวก เช่น ให้กำลังใจ ลดภาวะอากร ยกย่อง ช่วยค่าใช้จ่าย ให้รางวัล สื่อต่างๆ และตำราเรียน ควรชี้ให้เห็นบทเรียนนำสู่สัจธรรมของชีวิต โดยนำหลักการทางศาสนามาใช้ ไม่มีใครหลีกเลี่ยงการเกิดแก่เจ็บความตาย ความตายเป็นไปตามธรรมชาติ กำหนด ไม่ควรยึดความตายที่เจ็บปวดทรมานและไม่มีทางหาย แต่ควรจากไปอย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี

5) สนับสนุนบทบาทภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม รัฐควรส่งเสริมหน่วยงานของเอกชน สร้างสถานพยาบาล และบุคลากรที่ช่วยดูแลผู้ป่วยระยะยาวให้มากขึ้น ทั้งแบบเข้าไปเย็นกลับ (Day care) หรือแบบค้างคืน ในราคาไม่แพง ตลอดจนกิจกรรมอื่นๆ ที่สามารถทำให้การดำเนินมีความคล่องตัวและเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะชนโดยทั่วไป

6) การบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนการทำงานของสูงอายุ เช่น ขยายอายุเกษียณ สร้างงานอดิเรก สนับสนุนการรวมตัวของสูงอายุ เป็นกลุ่มหรือชมรม ให้มากขึ้น เป็นต้น เพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การทำงานทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่ามีคุณค่า การได้รวมตัวกันสังสรรค์กัน ช่วยเหลือกัน ก็จะทำให้สุขภาพทั่วไปแข็งแรงมากขึ้น

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สำคัญและปัจจัยแห่งความสำเร็จของงานว่าจะบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้น้อยเพียงใดนั้น จำเป็นต้องมีการพิจารณาในรายละเอียดและให้ความสำคัญทุกขั้นตอนของการปฏิบัติด้วย

1.4 สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหายุ่งอายุที่ผ่านมา

ประเทศไทยจำเป็นต้องเตรียมพร้อมด้วยการระดมทรัพยากรทั้งหลาย สร้างบุคลากร ปรับบทบาทหน้าที่และเพิ่มการประสานงานขององค์กร/หน่วยงาน แก้ไขและปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ พัฒนารูปแบบและระบบต่างๆ ในการให้บริการด้านสุขภาพอย่างเท่าเทียมกันแก่ผู้สูงอายุที่จะเพิ่มจำนวนขึ้นอีกมากในอนาคตอันใกล้นี้ จุดเริ่มต้นของปัญหาในปัจจุบันผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประมาณว่าใน พ.ศ. 2563 จะมีประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี อยู่ราว 1 ใน 6 ของประชากรทั้งหมด เนื่องมาจากคนไทยมีอายุยืนยาวขึ้น ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้จะช่วยทำให้การมีอายุยืนยาวมีความสุขทั้งทางกาย ใจ และอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับประโยชน์ในสังคมและอย่างมีศักดิ์ศรีมากกว่า การมีชีวิตยืนยาวแต่ต้องใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับความเจ็บป่วย ทำให้เพิ่มเวลาของความทุกข์และภาวะจำทน การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของมนุษย์เมื่อมีอายุมากขึ้น ร่างกายจะมีการเปลี่ยนแปลงไป ในวัยเด็กจะมีความเจริญมากกว่าความเสื่อม กล่าวคือร่างกายจะขยายขนาดทั้งความสูงและน้ำหนักตัว ส่วนผู้สูงอายุความเสื่อมของร่างกายจะมากกว่าความเจริญ ทำให้อวัยวะต่างๆ ของร่างกายทั่วไปอ่อนแอและเกิดโรคง่าย แต่อย่างไรก็ตามความเสื่อมหรือการเปลี่ยนแปลงจะแตกต่างกันในแต่ละคน ขึ้นอยู่กับเชื้อชาติ กรรมพันธุ์ วิธีการดำรงชีวิต อาหารการกิน สภาพเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น สภาพปัญหาในปัจจุบันการเข้าสู่ผู้สูงอายุเป็นเรื่องธรรมชาติที่ทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยทั่วไปเราถือว่าผู้สูงอายุคือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป แต่ในทางปฏิบัติจะนับตั้งแต่ 65 ปี วัยนี้ถือเป็นระยะสุดท้ายของพัฒนาการแห่งชีวิต และการเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ที่เกิดในช่วงนี้มักเป็นไปในทางเสื่อมลง โดยแบ่งการเปลี่ยนแปลงที่เป็นปัญหา 6 ด้านหลักคือ

1.4.1 ปัญหาสาธารณสุขและสุขภาพผู้สูงอายุ

1) อายุยืนยาวขึ้น แต่อยู่กับการเจ็บป่วยและโรคเรื้อรัง ร่างกาย ได้แก่ ผิวหนังเหี่ยวย่น สีผิวเปลี่ยนมักเกิดจุดด่าง-ขาว หรือตกรัศ คันตามผิวหนังเนื่องจากผิวแห้ง เส้นเลือดฝอยแตกง่าย ทำให้มีรอยฟกช้ำตามตัวได้ง่าย ผมหงอกและเปลี่ยนเป็นสีขาว มักหลุดร่วงง่าย กล้ามเนื้อและกระดูกไม่แข็งแรง ทำให้เคลื่อนไหวได้ช้า เมื่อเกิดอุบัติเหตุเล็ก ๆ น้อย ๆ กระดูกมักหักได้ง่าย บางรายที่กระดูกหลังเสื่อมมากจะเห็นมีลักษณะหลังโก่ง การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายลดลง ส่วนหนึ่งเกิดจากเลือดไหลเวียนไปยังอวัยวะดังกล่าวได้น้อยลง อวัยวะที่ว้านี้ ได้แก่ สมอง สมอง การรับรู้ได้ลดลง คิดช้าลง ประสาทสัมผัสทั้งห้า การรับรู้ทาง ตา หู จมูก ลิ้น และสัมผัสต่างๆ ทางผิวหนังน้อยลง ระบบย่อยอาหาร การขับถ่ายลดลง การรับรู้รสของลิ้นน้อยลง มีผลให้เบื่ออาหาร ท้องอืดและ

ห้องผูก ระบบไหลเวียนเลือด เลือดข้นมากขึ้น (กระทรวงสาธารณสุข:2560) ทำให้การไหลเวียนลดลง หลอดเลือดแข็งตัวมากขึ้น ทำให้หัวใจต้องสูบฉีดเลือดแรงขึ้น ในขณะที่ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อหัวใจลดลง มีผลให้เกิดอาการหัวใจล้มเหลวหรือโรคของเส้นเลือดหรือโรคสำคัญอื่นๆ

2) ยารักษาโรค ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่ใช้ยามากกว่ากลุ่มประชากรวัยอื่น เนื่องจากผู้ป่วยกลุ่มนี้ มักมีโรคเรื้อรัง ทำให้มีโอกาสปรึกษากับแพทย์หลายคนและได้รับยาหลายชนิด จากสถิติของประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าร้อยละ 90 ของผู้ที่มีอายุมากกว่า 65 ปี ใช้ยาอย่างน้อย 1 ชนิดต่อสัปดาห์ และจำนวนยาที่ใช้สัมพันธ์กับอายุที่มากขึ้น สิ่งที่ตามมาคือ ผลอันไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา ปฏิกริยาระหว่างยา และค่าใช้จ่ายในการรักษาที่เพิ่มมากขึ้น การใช้ยาในผู้สูงอายุ ทำให้เกิดผลข้างเคียงได้ง่าย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาตามวัย อาทิ การดูดซึมและการกำจัดยาออกจากร่างกายทำได้ลดลง นอกจากนั้นผู้สูงอายุ ซึ่งมีปัญหาด้านสายตา และความจำยังมีความเสี่ยงที่จะใช้ยาผิดได้มากอีกด้วย

3) อาหารสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีความต้องการปริมาณอาหารลดลงจากวัยหนุ่มสาว แต่จำเป็นต้องได้รับสารอาหารอย่างเพียงพอ เพื่อซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ และสร้างความต้านทานโรค อาหารมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละคน ผู้ที่มีภาวะทางโภชนาการดีมีสุขภาพแข็งแรง มีการดำเนินชีวิตที่ดี ไม่เครียดจนเกินไป การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายในร่างกายจะเป็นไปอย่างช้าๆ ทำให้ไม่ค่อยแก่ ในทางตรงกันข้ามผู้ที่มีภาวะโภชนาการไม่ดี เจ็บป่วยติดสุรา มีน้ำหนักมากหรือน้อยเกินไป ร่างกายจะเสื่อมโทรมเร็วทำให้แก่เร็ว (ศูนย์วิจัยสุขภาพกรุงเทพ: 2560) อาหารการกิน หรือโภชนาการในวัยนี้ มีข้อคิดอยู่ว่า ขอให้รับประทานอาหารให้ครบหมู่ และควบคุมปริมาณโดยดูจากการควบคุมน้ำหนักตัวไม่ให้มากขึ้น และในกรณีน้ำหนักเกินอยู่แล้ว ควรจะลดน้ำหนักให้ลงมาตามที่เหมาะสมด้วย เพราะโครงสร้างของท่านเสื่อมตามวัย ถ้ายังต้องแบกน้ำหนักมากๆ จะเป็นปัญหาได้ ผู้สูงอายุมักมีการขาดอาหารได้ง่าย เนื่องจากเมื่อย่างเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงทางสภาวะร่างกาย สังคม และเศรษฐกิจ อันอาจนำไปสู่ภาวะทุโภชนาการได้

1.4.2 ปัญหาขาดรายได้ทางเศรษฐกิจเพื่อยังชีพ ประเทศไทยได้เริ่มเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ โดยมีสัดส่วนของประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปต่อประชากรทั้งประเทศมากกว่าร้อยละ 10 มาตั้งแต่ พ.ศ. 2548 และในอีกแค่ 20 ข้างหน้าสัดส่วนนี้จะเพิ่มขึ้นไปเป็นร้อยละ 25 ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยผลของการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรย่อมจะมีผลกระทบทั้งในแง่เศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เรื่องของสังคมผู้สูงอายุไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในไทยแต่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับหลายประเทศในโลกที่เห็นได้ชัดคือ

ในประเทศที่พัฒนาแล้วในซีกโลกตะวันตกและประเทศญี่ปุ่น ในปัจจุบันแม้แต่ประเทศที่กำลังพัฒนา หรือแม้แต่ในประเทศจีนซึ่งมีประชากรจำนวนมหาศาล ก็ต้องเผชิญกับปัญหานี้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ดีเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบว่าภาวะความรุนแรงของการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมผู้สูงอายุซึ่งวัดจากสัดส่วนของผู้สูงอายุนั้นประเทศไทยจะเป็นรองก็แต่เพียงประเทศสิงคโปร์เท่านั้น

1) ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจมหภาค เมื่อประเทศเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยมีประเด็นหลักที่ต้องการนำเสนอประกอบด้วยสถานการณ์ทางด้านประชากรของไทยและแนวโน้มในอนาคต การศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรต่อเศรษฐกิจไทยในเชิงมหภาค และผลกระทบต่อแรงงานและภาคการผลิตของประเทศ ผู้สูงอายุกับอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาระบบสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ก้าวหน้า ทำให้ประชากรมีอายุขัยที่ยาวขึ้น มีการคาดการณ์ว่า อัตราส่วนของประชากรวัยทำงานต่อประชากรวัยพึ่งพิงมีแนวโน้มลดลงจาก 1.93 คนต่อ 1 คนใน พ.ศ. 2543 เป็น 1.64 คน ใน พ.ศ. 2568 แนวโน้มโครงสร้างประชากรดังกล่าวจะสร้างปัญหาทางสังคมอย่างรุนแรงในอนาคต โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่รูปแบบครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น อาจทำให้มีจำนวนผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งมากขึ้น ตลอดจนการที่ประเทศมีแนวโน้มเป็นรัฐสวัสดิการมากขึ้น อาจทำให้รัฐบาลมีภาระทางการคลังที่ต้องจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นในการดูแลและจัดสวัสดิการแก่ประชากรสูงอายุ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาเสถียรภาพทางการคลัง หรืออาจทำให้ระบบประกันสังคมล้มละลายได้

2) โอกาสของการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคต จึงเห็นได้ว่าผู้สูงอายุกับโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคตลดน้อยลง การสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจไม่จำเป็นต้องมีแรงงานจำนวนมากเสมอไป เพราะด้วยความก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้บุคคลมีผลิตภาพสูงขึ้น ธุรกิจในอนาคตอาจไม่จำเป็นต้องมีต้นทุนด้านอาคารสถานที่หรือแรงงาน แต่คนเพียงหนึ่งคนสามารถเป็นเจ้าของและดำเนินธุรกิจที่มีมูลค่าสูงได้ในบริบททางเศรษฐกิจเช่นนี้ ผู้สูงอายุอาจจะไม่ใช่ภาระของสังคมและครอบครัวเสมอไป แต่อาจจะเป็นผู้เล่นที่มีความสำคัญในระบบเศรษฐกิจในอนาคต ทั้งในฐานะของผู้ผลิตและผู้บริโภค หากพิจารณาผู้สูงอายุในฐานะผู้ผลิต เหตุปัจจัยข้างต้นทำให้ผู้สูงอายุสามารถยืดอายุการทำงานของตนให้ยาวขึ้นกว่าเดิม เพราะการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจในอนาคต สามารถดำเนินการผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัย ประกอบกับการให้คุณค่ากับความรู้และนวัตกรรมมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสรายได้จากการใช้พลังสมองทำงานได้มากขึ้น แม้กำลังกายจะถดถอยลงไป นอกจากนี้การที่ประชากรวัยทำงานมีสัดส่วนลดลงเมื่อ

เทียบกับผู้สูงอายุอาจมีไขปัญหา เพราะเทคโนโลยีซึ่งทำให้แรงงานมีผลิตภาพสูงขึ้น จะส่งผลทำให้ประชากรวัยทำงานสร้างรายได้ได้มากขึ้น และทำให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุได้มากขึ้นด้วย

3) ผู้บริโภคสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น หากพิจารณาผู้สูงอายุในฐานะผู้บริโภค จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นแสดงถึงโอกาสในการพัฒนาธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุในอนาคตส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่มีรายได้สูงหรือมีเงินออมจำนวนมากและฐานผู้บริโภคที่มีขนาดใหญ่ย่อมหมายถึง ความต้องการสินค้าและบริการสำหรับผู้สูงอายุจำนวนมาก การกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคตจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการขยายประกันสังคมหรือระบบบำนาญให้ครอบคลุมประชากรทั้งประเทศและการเพิ่มเงินสมทบของผู้ประกันตนให้สูงขึ้น โดยให้ผู้ประกันตนที่มีฐานะดีจ่ายสมทบเพิ่มขึ้นมากกว่าผู้ประกันตนที่ยากจน เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีเงินประกันสุขภาพเพียงพอสำหรับการดำรงชีพในช่วงสุดท้ายของชีวิต นอกจากนี้ รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิตของแรงงาน โดยการฝึกอบรมแรงงานอย่างต่อเนื่อง และการวางแผนลงทุนทางด้านวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มผลิตภาพของแรงงาน และสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการ เพื่อให้ประชากรวัยทำงานสามารถรับภาระการดูแลประชากรวัยสูงอายุได้มากขึ้น ตลอดจนให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมสำหรับผู้สูงอายุ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546 การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2543-2568) เพื่อรองรับผู้สูงอายุในประเทศที่มีจำนวนมากขึ้น และสร้างรายได้เข้าประเทศจากการจำหน่ายสินค้าและให้บริการแก่ผู้สูงอายุในต่างประเทศ

1.4.3 ปัญหาการพัฒนาครอบครัวและสภาพแวดล้อมทางสังคมผู้สูงอายุ บทบาทและความสำคัญของผู้สูงอายุในสังคมมักถูกจำกัดให้ลดลง ทั้งนี้เนื่องจากถูกมองว่าสุขภาพไม่แข็งแรง เกิดภาวะความเจ็บป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย การสื่อสารกับคนทั่วไปทำได้ลำบาก มีผลให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ในบ้าน และมีความรู้สึกที่ตนเองไม่มีประโยชน์ หมดคุณค่าเป็นภาระให้ลูกหลาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เคยพึ่งตนเอง หรือเป็นที่พึ่งให้สมาชิกในครอบครัว ต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้รับการช่วยเหลือ และถ้าผู้ใกล้ชิดไม่ให้ความสนใจ จะส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดอาการซึมเศร้าอย่างรุนแรง ถึงขั้นทำร้ายตนเองได้ การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคมผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังมากขึ้นหรือประมาณ 800,000 คนหรือ 1 ใน 10 ผู้สูงอายุของอยู่ตามลำพังจิตใจและอารมณ์ การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และจิตใจ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากสภาพร่างกายที่เสื่อมลง บางรายก็อาจพบกับความสูญเสียบุคคลใกล้ชิดในช่วงนี้ อีกส่วนเป็นผลจากสถานภาพทางสังคม ที่เปลี่ยนไป เพราะความสูงอายุ ชนิดของอารมณ์ที่ผู้สูงอายุมักแสดงออกที่ผิดปกติและพบได้บ่อย

1.4.4 ปัญหาการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ การที่ประชากรโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นผลเนื่องมาจากการตายที่ลดลง ในขณะที่อัตราเกิดยังคงสูงอยู่มากในประเทศส่วนใหญ่ทั่วโลก ที่เรียกว่า การสูงวัยของประชากร องค์การสหประชาชาติได้ประมาณว่าประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป จะมีมากถึงร้อยละ 16 ของประชากรทั้งหมดในอีก 35 ปีข้างหน้า เท่ากับว่าในเวลานั้นจะมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่า 1,600 ล้านคนอยู่ในโลกของเรา ประเทศไทยเราได้เข้าสู่สังคมสูงอายุมานับตั้งแต่ปี 2548 แล้ว โดยจำนวนประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด และในอนาคตประชากรสูงอายุในประเทศไทยจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว คาดว่า ในปี 2564 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ เพราะมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากถึงร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด และใน พ.ศ. 2574 จะกลายเป็นสังคมสูงอายุนะดับสุดยอด คือ มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากถึงร้อยละ 20 ในรอบ 20-30 ปีที่ผ่านมา จำนวนประชากรเพิ่มช้าลงๆ โครงสร้างอายุได้เปลี่ยนรูปไปในทิศทางที่มีอายุสูงขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ และการที่คนไทยมีอายุยืนยาวขึ้น คนไทยมีลูกกันน้อยลง จาก ที่ผู้หญิง 1 คนมีลูกเฉลี่ย 5 คน ปัจจุบัน มีอัตราเฉลี่ย 1.6 คนเท่านั้น ซึ่งแน่นอนว่าคนเราเมื่อมีอายุมากขึ้น ก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่ง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อสภาพที่อยู่อาศัย นำมาสู่แนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

1.4.5 ปัญหาการพัฒนาบริการสาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงวัยยังขาดแคลนจากการศึกษาของหน่วยวิจัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ พบว่าปัจจุบันพื้นที่สาธารณะส่วนใหญ่ เช่น วัด ตลาด สวนสาธารณะ โรงพยาบาล และสถานที่ราชการต่างๆ เป็นต้น(คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:2559) ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุมีอยู่ไม่ถึงร้อยละ 30 แม้ว่ากฎหมายกำหนดให้อาคารและสถานที่สาธารณะ พ.ศ. 2548 ต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการ ทุพพลภาพ และผู้สูงอายุ ทว่า กฎหมายดังกล่าวมีผลบังคับใช้เฉพาะสถานที่ที่มีพื้นที่เกิน 300 ตารางเมตร ขึ้นไป โดยไม่มีผลบังคับย้อนหลังและไม่มีบทลงโทษ อย่างไรก็ตามประเทศไทยที่มีการจัดการประกวด “อาคารสถานที่ที่เป็นมิตรสำหรับผู้สูงอายุ” โดยใช้หลักเกณฑ์ของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับอาคารสถานที่ที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นโครงการที่ดีที่ช่วยเอื้ออำนวยการใช้ชีวิตขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้สูงอายุ เน้นความสุขในการดำรงชีวิต ซึ่งหมายถึงการสร้างเสริมสุขภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ พบชีวิตท่ามกลางความสุข

1.4.6 ปัญหาการพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีสำหรับผู้สูงอายุ ภาคสังคมผู้สูงอายุโลกของเรา กำลังประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรอย่างเห็นได้ชัด ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 จำนวนประชากรสูงอายุในประเทศไทยเพิ่มขึ้นกว่าสามเท่าและมีจำนวนถึง 10.7 ล้านคน ใน พ.ศ. 2558 การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัยส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายด้านการบริการสุขภาพและความต้องการงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลมากขึ้น อีกทั้งผู้สูงวัยในประเทศไทยยังต้องเผชิญกับความท้าทายมากมาย เช่น การขาดการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ การเพิ่มขึ้นของโรคเรื้อรัง การต้องอยู่ตามลำพัง และการพึ่งพาทางการเงิน เป็นต้น(สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี:2559) ซึ่งมีเทคโนโลยีดิจิทัลหลากหลายรูปแบบที่สามารถตอบโจทย์ความท้าทายเหล่านี้ได้

ตารางที่ 2.2 จำนวนผู้สูงอายุที่ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ปี พ.ศ. 2551 - 2560

หน่วย :

	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560
จำนวนประชากรสูงอายุ (60	7,394	7,681	7,870	8,172	8,475	8,812	9,840	10,258	10,688.1	11,126.6
ผู้ใช้คอมพิวเตอร์	107	95.2	105.8	218.2	264.4	234.9	405	344	349.6	354.8
ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต	60.3	65.7	80.5	165.2	165.9	191.2	320	403	641.2	955.2

ที่มา : การสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สถิติข้างต้นจะพบว่า จำนวนผู้สูงอายุต่อการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลยังมีน้อย โดยในพ.ศ. 2560 พบว่า ผู้สูงอายุ มีการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เพียงร้อยละ 10 เท่านั้น เราจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุ เข้าสู่และ/หรือเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลให้เพิ่มมากขึ้น การพัฒนาผู้สูงอายุได้มีการเรียนรู้และศึกษา ทั้งนี้ในปัจจุบัน ได้มีการเตรียมความพร้อมของประเทศในระดับหนึ่งเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการรองรับปรากฏการณ์ต่างๆ ถือได้ว่ายังน้อยมากๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ: 2560) ดังนั้นในเทคโนโลยีแต่ละประเภทจะตอบสนองต่อความต้องการในช่วงเวลาของสังคมผู้สูงอายุแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องมีการสนับสนุนให้มากที่สุดที่รัฐสามารถดำเนินการได้

2. แนวโน้มสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุและโอกาสของการพัฒนาในอนาคต

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจกันเป็นอย่างมากทั้งในระดับชาติและในระดับโลก เนื่องจากมีผลกระทบอย่างกว้างขวางในระดับมหภาค ส่งผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) รายได้ต่อหัวของประชากร การออมและการลงทุน งบประมาณของรัฐบาล การจ้างงานและผลิตภาพของแรงงาน นอกจากนี้ระดับจุลภาคยังส่งผลต่อตลาดผลิตภัณฑ์และบริการด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการเงินและด้านสุขภาพ การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนสำคัญที่ต้องการการวางแผนอย่างเป็นระบบ และเริ่มดำเนินการล่วงหน้าเนื่องจากมาตรการต่างๆ หลายประการล่วงแล้วแต่ต้องใช้เวลาในการดำเนินการกว่าจะเห็นผลเป็นรูปธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพให้มากขึ้น

2.1 แนวโน้มสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุและทิศทางการพัฒนาในอนาคต

แนวโน้มสถานการณ์และทิศทางในอนาคตสำหรับสังคมไทยเป็นลักษณะทางสังคมต้องปรับเปลี่ยนเป็นสังคมที่เอื้อเพื่อ คำนึงถึงและให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากขึ้น มีการอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุไทยโดยเฉพาะทั้งสินค้าและบริการ รวมไปถึงจะมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงมากยิ่งขึ้น ประเทศมีการเตรียมความพร้อม เพื่อรับรองการเปลี่ยนแปลงนี้ ด้านทรัพยากรทุน ทรัพยากรมนุษย์ ระบบรองรับเรื่องสุขภาพ การอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ รวมถึงความปลอดภัยในที่อยู่อาศัย อาหาร และการเดินทางให้เป็นไปอย่างครบวงจร รวมไปถึงควรมีการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรในประเทศทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชนให้เท่าเทียม เพื่อก้าวไปสู่การมีบทบาทสำคัญในพัฒนาโดย

2.1.1 การพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ มีจิตสวัสดิการสอนอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและสภาพพื้นถิ่นของชุมชนให้การรวมกลุ่ม ทั้งนี้การที่ได้จัดสวัสดิการเกี่ยวกับการสอนอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุเป็นเพราะเล็งเห็นว่า ยังมีผู้สูงอายุส่วนหนึ่งยังมีคุณภาพชีวิตไม่ดีพอหรือรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้ชีวิตอย่างปกติสุข จึงได้จัดกิจกรรมนี้ขึ้นมา แต่เงื่อนไขในการจัดอบรมสำหรับการรวมกลุ่ม อาจทำให้ผู้สูงอายุที่ต้องการฝึกอบรมอาชีพประสบปัญหาและอุปสรรคในการรวมกลุ่ม เนื่องจากเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุของสหประชาชาติ (อ้างถึงใน มณฑาทิพย์ วุฒิ (2553: 23) ที่ได้รับรองหลักการสำหรับผู้สูงอายุเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1991 ดังนี้ หลักการที่ 1 การมีเสรีภาพจากการมีรายได้จากการสนับสนุนของครอบครัวและชุมชน ควรได้รับโอกาสในการทำงานหรือสามารถหารายได้อื่นๆ และ

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทวีรัชต์ อรุณเกียรติพงศ์ (2550: 60) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุพบว่า แนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ คือ ให้มีการสนับสนุนเงินทุนสำหรับอาชีพเสริม

2.1.2 การพัฒนาระบบบริหารและจัดการผู้สูงอายุ ประกอบด้วย (1) ได้มีการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ มีชมรมผู้สูงอายุและตัวแทนประสานงาน (2) ควรจัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุ เพื่อปลูกฝังและรณรงค์ให้ให้ลูกหลานในสังคมไทยได้เห็นถึงระลึกถึงคุณงามความดีและคุณประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติมา และ (3) ควรจัดเจ้าหน้าที่ประสานงาน และประชาสัมพันธ์ข่าวสาร กิจกรรมและช่วยเหลือให้ทั่วถึงมากขึ้น รวมถึงการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ มีกิจกรรมสันทนาการ และการเชิดชูเกียรติให้กับผู้สูงอายุนี้เป็นแนวทางพัฒนาที่ดี เป็นแนวทางในการสร้างคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุข รวมไปถึงการให้ครอบครัวของผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมสร้างความอบอุ่นให้แก่ผู้สูงอายุเช่นนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิกุลทอง อันแปลง (2552: 81) ที่ศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนอื่นๆ แล้วมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาด้านสุขจิตของผู้สูงอายุว่า ควรมีระบบดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะสภาพจิตใจ ซึ่งอาจจัดในรูปอาสาสมัครประจำชุมชน โดยอยู่ในการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เฉพาะทาง และควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมในชุมชนระหว่างครอบครัวและผู้สูงอายุให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อลดช่องว่าง และสร้างความอบอุ่นในครอบครัวให้เกิดขึ้น

2.1.3 การพัฒนาระบบสังคมและชุมชน ประกอบด้วยจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้พบปะเพื่อนๆ และมีห้องเรียน ห้องสันทนาการ จัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมทางสังคมที่มุ่งเน้นไปในทางการบริหารจัดการจิตใจให้กับผู้สูงอายุ โดยแนวทางการพัฒนาเน้นไปที่กิจกรรมในทางศาสนา การอบรมจริยธรรม กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกายและใจ และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้พูดคุยพบปะสังสรรค์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนันต์ โขมะนาม (2551 :50) ที่ได้ทำวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง แนวทางและความต้องการดูแลของผู้สูงอายุเพื่อรองรับการเข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ แล้วได้นำเสนอว่า ควรจัดตั้งศูนย์รวมผู้สูงอายุเพื่อเป็นแหล่งพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พุดคุยกัน และควรสนับสนุนการจัดชมรมผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุได้ร่วมกันทำกิจกรรม

2.2 แนวโน้มความต้องการของผู้สูงอายุ (potential demand) และการพัฒนาในอนาคต

2.2.1 แนวโน้มความต้องการของผู้สูงอายุ ปัจจุบันความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์ตามความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs pyramid) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์แบ่งออกได้เป็น ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรักและการยอมรับ ความต้องการนับถือตนเองและได้รับการเคารพจากผู้อื่น ความต้องการรู้และเข้าใจตนเอง และความต้องการอื่นๆ จึงสามารถนำมาสรุปได้ ดังนี้คือ

ภาพ 2 ความต้องการของผู้สูงอายุ ยุคประเทศไทย 4.0

แนวโน้มความต้องการของผู้สูงอายุ ในเรื่อง 1) สุขกาย สุขใจและสุขจิต 2) รายได้มั่นคงและยั่งยืน 3) สังคมและชุมชนอบอุ่นด้วยผู้สูงอายุ 4) บ้านหลังนี้สะอาดมีสุข 5) ระบบดิจิทัลอัจฉริยะ และ 6) บริการสาธารณะยุค ดังนั้นจึงเห็นได้ความต้องการของผู้สูงอายุ ยังขาดแคลนทรัพยากรเป็นจำนวนมาก เราจำเป็นต้องมีการจัดสรรทรัพยากรที่มีจำกัดไปสู่แนวทางการแก้ไขเป็นลำดับสำคัญก่อนหรือเป็นปัญหาเร่งด่วน นั่นเอง

2.2.2 แนวโน้มการพัฒนาผู้สูงอายุในอนาคต

1) การบริหารจัดการด้านสวัสดิการสังคมเพิ่มขึ้น ความสามารถประสานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน รวมถึงองค์กรอื่นๆ ต้องมีความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุให้มากและมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและเหมาะสม นอกจากนี้กองทุนสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการ

จัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ การให้บริการเกี่ยวกับการออมสำหรับผู้สูงอายุบางประเภทและปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน สามารถเกิดการดำเนินการได้อย่างแท้จริงจริง

2) การมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ทางการเงินและการบริหารจัดการว่าสังคมไทยต้องรับภาระและพร้อมใจกันในการจัดการ โดยภาคส่วนต่างๆ ต้องเข้ามามีบทบาทไม่ว่าจะเป็นชุมชน ภาคธุรกิจ องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร เป็นต้น การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการพัฒนางานของผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติได้

3) ดำเนินให้สอดคล้องกับระบบสวัสดิการสังคม กระบวนการที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านสังคมพัฒนาทรัพยากรบุคคล และคุณภาพชีวิตตามเป้าหมายที่สังคมกำหนด โดยการกระตุ้นให้สังคมปรับปรุงและพัฒนาสถาบันสังคมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล เพื่อนำไปสู่การเป็นสังคมอุดมคติ ผู้สูงอายุ ตามกฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุและปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

2.3 สรุปแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุในอนาคต

การเตรียมพร้อมเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีความสำคัญและละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก ดังนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย แต่อย่างไรก็ตามเป้าหมายระยะยาวของการพัฒนาผู้สูงอายุ ไม่ใช่การหาทางช่วยเหลือผู้สูงอายุ แต่เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาผู้สูงอายุ คือการทำให้ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกที่เข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ซึ่งจะทำได้ นอกเหนือจากการมีสุขภาพที่ดี ยังต้องมีความรู้ความสามารถ และโอกาสในการทำงานต่างๆ รวมทั้งมีเงินสำหรับการใช้จ่ายใช้สอย เพื่อสิ่งจำเป็นในชีวิต ซึ่งหากทำได้จะทำให้ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกที่ทำคุณประโยชน์ให้กับสังคมได้มากกว่าประชากรในวัยอื่นๆ ดังนั้นเราจึงต้องมาช่วยกันสร้างสังคมไทยให้มองผู้สูงอายุเป็นผู้สร้างมากกว่าการมองผู้สูงอายุด้วยความสงสาร หรือมองผู้สูงอายุว่าเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ สามารถดำเนินการได้โดย

2.3.1 กำลังแรงงานที่มีประสิทธิภาพ ผู้สูงอายุกับโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคต การสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจไม่จำเป็นต้องมีแรงงานจำนวนมากเสมอไป เพราะด้วยความก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้บุคคลมีผลิตภาพสูงขึ้น ธุรกิจในอนาคตอาจไม่จำเป็นต้องมีต้นทุนด้านอาคารสถานที่หรือแรงงาน แต่คนเพียงหนึ่งคนสามารถเป็นเจ้าของและดำเนินธุรกิจที่มีมูลค่าสูงได้ ในบริบททางเศรษฐกิจเช่นนี้ ผู้สูงอายุอาจจะไม่ใช่ภาระของสังคมและครอบครัวเสมอไป แต่อาจจะเป็นผู้เล่นที่มีความสำคัญในระบบเศรษฐกิจในอนาคต ทั้งในฐานะของผู้ผลิตและ

ผู้บริโภครุ่นสูงอายุนั้นในฐานะผู้ผลิตเหตุปัจจัยข้างต้นทำให้ผู้สูงอายุสามารถยืดอายุการทำงานของตนให้ยาวนานกว่าเดิม เพราะการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจในอนาคต สามารถดำเนินการผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัย การให้คุณค่ากับความรู้และนวัตกรรมมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสสร้างรายได้จากการใช้พลังสมองทำงานได้มากขึ้น แม้กำลังกายจะถดถอยลงไป

2.3.2 พัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การที่ประชากรวัยทำงานมีสัดส่วนลดลงเมื่อเทียบกับผู้สูงอายุอาจมีใช้ปัญหา เพราะเทคโนโลยีซึ่งทำให้แรงงานมีผลิตภาพสูงขึ้นจะส่งผลทำให้ประชากรวัยทำงานสามารถสร้างรายได้ได้มากขึ้น และทำให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุได้มากขึ้นด้วย หากพิจารณาผู้สูงอายุในฐานะผู้บริโภค จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นแสดงถึงโอกาสในการพัฒนาธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุในอนาคตส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่มีรายได้สูงหรือมีเงินออมจำนวนมากและฐานผู้บริโภคที่มีขนาดใหญ่ ย่อมหมายถึง ความต้องการสินค้าและบริการสำหรับผู้สูงอายุจำนวนมาก

ภาพ 3 ศูนย์ดิจิทัลชุมชน เพื่อพัฒนาผู้สูงอายุ

2.3.3 อุปสงค์ศักยภาพหรือความต้องการที่มีแนวโน้ม (potential demand) เพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่าอำนาจซื้อของผู้สูงอายุจะมีจำนวนมากและมีช่องทางการตลาดสินค้าและบริการที่กว้างขวางมากขึ้น การกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคตจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการขยายประกันสังคมหรือระบบบำนาญให้ครอบคลุมประชากรทั้งประเทศ และการเพิ่มเงินสมทบของผู้ประกันตนให้สูงขึ้น โดยให้

ผู้ประกันตนที่มีฐานะดีจ่ายสมทบเพิ่มขึ้นมากกว่าผู้ประกันตนที่ยากจน เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีเงินประกันสุขภาพเพียงพอสำหรับการดำรงชีพในช่วงสุดท้ายของชีวิต

นอกจากนี้ รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิตของแรงงาน โดยการฝึกอบรมแรงงานอย่างต่อเนื่อง และการวางแผนลงทุนทางด้านวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มผลิตภาพของแรงงานและสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการ เพื่อให้ประชากรวัยทำงานสามารถรับภาระการดูแลประชากรวัยสูงอายุได้มากขึ้น ตลอดจนให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อดึงดูดผู้สูงอายุในประเทศที่มีจำนวนมากขึ้นและสร้างรายได้เข้าประเทศจากการจำหน่ายสินค้าและให้บริการแก่ผู้สูงอายุในต่างประเทศ

3. แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุสู่นาคต

3.1 แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุ

โครงการเรียนรู้ตลอดจนชีวิตของผู้สูงอายุ โดยกระตุ้นให้ผู้สูงอายุเกิดความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผ่านกระบวนการทางกิจกรรมที่มีรูปแบบและสาระประกอบด้วยการเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุ การสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและการให้คุณค่าของผู้สูงอายุ พร้อมกับกระตุ้นให้ผู้สูงอายุ ตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของการเรียนรู้ในองค์ความรู้ด้านต่างๆ การส่งเสริมผู้สูงอายุยุคใหม่ใช้เทคโนโลยี ที่แม้ว่าจะต้องใช้ชีวิตอยู่โดยลำพังก็สามารถมีความสุขกับตนเองและชุมชน โดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสารสนเทศ ผ่านโทรศัพท์มือถือ เครื่องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต สังคมออนไลน์ อาทิ Facebook Line Tango เพื่อให้ทันโลกเข้าสู่สังคมและใกล้ชิดลูกหลานและสังคมมากขึ้น

3.2 แนวทางการดำเนินงานของผู้สูงอายุที่บรรลุผลสัมฤทธิ์ในอนาคต 4-5 ปีข้างหน้า

3.2.1 โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ทุกด้าน การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่น่าสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสา หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่งตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุภายในวัด บางแห่งใช้บ้านของผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกัน แล้วจึงค่อยๆ มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปีหรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรม (*กรมกิจการผู้สูงอายุ 2559*) วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ เสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์

ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม เสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับ และส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบต่อไป

ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพร่างกาย ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย ลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น อายุยืน ด้านจิตใจ ช่วยให้คลายเหงา จิตใจกระชุ่มกระชวย สดชื่น รู้สึกภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่า ความสามารถของตนเอง มีมุมมองเชิงบวกต่อตนเอง ด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่ม ด้านจิตปัญญา รู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัย ด้านเศรษฐกิจเรียนรู้ทักษะทางด้านอาชีพ สามารถนำไปประกอบอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้ ช่วยเหลือตนเองต่อไป

3.2.2 การอบรมเศรษฐกิจดิจิทัล โดยทางผู้สนใจหรืออาสาสมัครจากองค์กรต่างๆ เข้ามาทำการสอน หรือมีวิทยากร สลับคิวกันมาเพื่อให้ความรู้ มีทั้งภาครัฐและองค์กรเอกชนต่างให้ความสนใจกับสังคมผู้สูงอายุ จึงมีการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อผู้สูงอายุ กิจกรรมของสังคมดิจิทัล การใช้สมาร์ทโฟน และ ช่องทางการสื่อสารผ่านโซเชียลและคอมพิวเตอร์ เป็นหลักสูตรที่ให้ผู้สูงอายุเรียนรู้และศึกษา เพราะเชื่อมั่นว่าหัวใจยังมีไฟและไม่อยากพลาดการติดต่อสื่อสารกับคนในยุคดิจิทัล แต่ในการให้ผู้สูงอายุใช้สมาร์ทโฟน มีข้อควรระวังหลายอย่าง เช่น กลุ่มการทำธุรกรรมทางการเงิน และการ เซนต์เอกสารสัญญาต่างๆ ผ่าน อีเมล หรือ ในแง่ของกฎหมายทั้งหมด จึงจำเป็นที่จะต้องค่อยเป็นค่อยไป กับหลักสูตรดิจิทัล สมาร์ทโฟน ช่องทางออนไลน์ ทั้งหมด”

3.2.3 ส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุตลอดชีวิต โดยผ่านสื่อต่างๆ รายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ และสื่อเทคโนโลยี การสนับสนุนให้มีโรงเรียนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นและครอบคลุมทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการกระตุ้นและส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการหนุนเสริมและผลักดันให้เกิดโรงเรียนผู้สูงอายุ เช่น งบประมาณ บุคลากร สถานที่ การประสานงานเครือข่าย และควรมีผู้นำหรือกลไกในการเชื่อมร้อยความเป็นกลุ่ม และความเป็นชุมชนของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการขับเคลื่อนงานโรงเรียนผู้สูงอายุ รวมถึงสนับสนุนให้มีโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบเพื่อนำมาพัฒนาและสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุ

3.2.4 การเสริมสร้างพัฒนาอาชีพทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมการที่ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการสร้างอาชีพ หรือร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่มอาชีพ อาจเป็นการเข้าร่วมทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งเป็นวิธีการที่สามารถสร้างแรงจูงใจสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้สูงอายุใน

การทำงานมากขึ้น และสามารถสร้างทัศนคติที่ดีให้กับกลุ่มผู้สูงอายุส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในการสร้างอาชีพ เกิดความผูกพัน ร่วมแรง ร่วมใจกับกลุ่มในการสร้างแนวทางพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุ ด้านความสนใจตามความถนัดของผู้สูงอายุ และผลประโยชน์ที่จะได้รับ สมรรถภาพในด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุที่เกิดจากการสั่งสมการเรียนรู้ และประสบการณ์อันจะส่งผลต่อระดับความสามารถในการที่จะเรียนรู้และประสบความสำเร็จในอาชีพที่ผู้สูงอายุพึงพอใจ หรือต้องการตามความสามารถที่สอดคล้องกับ สมรรถภาพนั้นๆ รวมถึงผลประโยชน์ หรือสิ่งที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของเงิน สิ่งของ ที่ผู้สูงอายุปรารถนานั่นเอง

การส่งเสริมและรณรงค์ความร่วมมือทุกภาคส่วน ร่วมจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสมและปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุ ทั้งสภาพแวดล้อมในบ้าน ในชุมชน และสถานที่สาธารณะ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับความสะดวกในการดำรงชีวิตประจำวันสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้อย่างปลอดภัยด้วย

3.3 อุปสรรคและข้อจำกัดของการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

สำหรับเป้าหมายที่เราต้องพิจารณาถึงผลสำเร็จของการทำงานที่ตามมา คำนึงถึงอุปสรรค และข้อจำกัดของปัจจัยต่างๆ ที่สำคัญคือ

3.3.1 ด้านศักยภาพและคุณค่าของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ มีความต้องการด้านสังคม การมีส่วนร่วมสูง จึงควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ให้ผู้สูงอายุได้พบปะและพัฒนาตนเอง เช่น กรณีของผู้สูงอายุที่ฐานะยากจน ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมแก่ผู้มีรายได้น้อยๆ ส่วนผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ควรจัดกิจกรรมด้านบันเทิง หรือการแสวงหาความรู้ อาทิ การฝึกอบรมการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุที่ได้รับการลดหย่อนค่าศึกษาเล่าเรียน ในอัตราครึ่งหนึ่งของการเรียนปกติ เพื่อได้มีโอกาสพบปะกับเพื่อนต่างวัย เสริมสร้างสุขภาพจิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น ดังนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงข้อจำกัดและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นให้มากด้วย

3.3.2 สร้างการเรียนรู้ การสืบทอดภูมิปัญญา และการปรับตัวของคนชุมชนร่วมกับผู้สูงอายุ ในชุมชนอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองและวัฒนธรรมชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและการพัฒนาประเทศผ่านกิจกรรม และฐานอาชีพในชุมชน เพื่อสร้างคุณค่าให้ผู้สูงอายุ และเพื่อให้ชุมชนควรหนุนเสริมภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ถ่ายทอดอาชีพต่างๆ ให้กลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุ ภายในชุมชนได้เรียนรู้ ร่วมทำ ร่วมสร้างร่วมกัน

3.3.3 การสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุ การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุ ควรเน้นด้านภาวะสุขภาพอนามัยเพราะผู้สูงอายุมีความต้องการสร้างอาชีพที่เหมาะสม เช่น สมุนไพร การอบ การนวด อาหารเพื่อสุขภาพเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ โดยใช้การรวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ผ่านการทำงานมานานจึงควรมีความเข้าใจผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กับผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพอิสระ (Self Employed) ที่มีลักษณะงานอดิเรก สร้างความเพลิดเพลินได้พบปะผู้คน มีการรวมกลุ่มกัน ไม่ลงทุนมากนัก ไม่เสี่ยงต่อการลงทุน การประกอบกิจการที่ไม่สร้างความเหน็ดเหนื่อยหรือเคร่งเครียดกับการประกอบกิจการมากนัก จึงจะทำให้โอกาสในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและด้านอาชีพของผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จได้

3.3.4 ความร่วมมือขององค์กรประกอบธุรกิจที่เหมาะสม ภาครัฐกิจควรจ้างงานผู้สูงอายุแบบยืดหยุ่นหรือจ้างงานในลักษณะชั่วคราว มีรูปแบบการทำงานแบบกระจายงาน (Work Sharing) เพื่อก่อให้เกิดการกระจายรายได้ (Wage Sharing) ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีงานทำเพิ่มขึ้นตามศักยภาพและความต้องการในการทำงานของผู้สูงอายุและเป็นการเสริมรายได้ให้กับผู้สูงอายุอีกด้วย

3.3.5 การบูรณาการของหน่วยงาน ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุต้องให้การสนับสนุน ส่งเสริม และมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้กำกับดูแลกิจกรรม โครงการที่ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ และไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยให้ความรู้ หรือฝึกอบรมเครื่องมือ บุคลากรของผู้สูงอายุเกี่ยวกับวิธีการดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการสร้างแรงบันดาลใจ ให้กับผู้สูงอายุ และส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุที่มีความสามารถเพียงพอที่จะสร้างอาชีพได้ และมีความต้องการมีอาชีพนั้นต่อไป

3.4 แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุ เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคม

3.4.1 การพัฒนาสาธารณสุขและสุขภาพผู้สูงอายุ 4.0 (สุขภาพ สุขใจและสุขจิต) ด้านสุขภาพที่ดี ทั้งกาย จิต และปัญญา ทำให้ผู้สูงอายุเกิดสมดุลชีวิต ประกอบด้วย มีโครงการบ้านพักคนชรา ซึ่งมีกลุ่มพยาบาลวิชาชีพ สิ่งอำนวยความสะดวก และมีกิจกรรมสันทนาการให้กับผู้สูงอายุ เตรียมการจัดอาสาสมัครสาธารณสุขและพยาบาลคอยดูแลตามบ้านอย่างเพียงพอ และสม่ำเสมอ และการจัดแพทย์และพยาบาลเข้าตรวจเยี่ยมที่บ้านอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง สำหรับแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานด้านผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุได้มีโครงการบ้านพักคนชราแล้วนั้น เป็น

เพราะเห็นถึงความสำคัญของการให้สวัสดิการผู้สูงอายุที่ขาดคนดูแลและเพื่อสนองความต้องการภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุยังตอบสนองด้านสุขภาพด้วยการจัดพยาบาลวิชาชีพมาดูแล พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวก และสนองความต้องการด้านจิตใจด้วยกิจกรรมสันทนาการอีกด้วย แต่โครงการบ้านพักคนชรา ก็ยังมีจุดอ่อนที่อาจทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกด้อยค่าที่ต้องพึ่งพาและพักพิงผู้อื่น และยังต้องรู้สึกห่างเหินจากลูกหลานออกไปทุกที จึงเพิ่มสวัสดิการเชิงรุกในการจัดอาสาสมัครสาธารณสุข พยาบาล และแพทย์ ออกไปดูแลผู้สูงอายุตามบ้าน ก็จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการที่ครอบคลุมและทั่วถึงมากขึ้น สอดคล้องกับหลักการจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุของสหประชาชาติ (อ้างถึงใน มณฑาทิพย์ วุฒิ (2553: 23) ที่ได้รับรองหลักการสำหรับผู้สูงอายุเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1991 ดังนี้ หลักการที่ 1 การมีเสรีภาพ ได้แก่ ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลสุขภาพอนามัยอย่างเพียงพอ และยังสามารถคล้อย กับ เสมอ จัดพล (2556: 516) เรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุคือภาครัฐต้องดำเนินการช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล จัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพผู้สูงอายุ และจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุ จัดบริการครอบครัวอุปการะผู้สูงอายุ จัดสวนสุขภาพและลานออกกำลังกาย คุ้มครองและ พิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุ และ จัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุและเครือข่ายผู้สูงอายุ

3.4.2 การพัฒนาเศรษฐกิจและรายได้เพื่อยังชีพผู้สูงอายุ 4.0 (รายได้มั่นคงและยั่งยืน)

การพัฒนาอาชีพ มีสวัสดิการสอนอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและสภาพพื้นถิ่นของชุมชนให้กับกรรวมกลุ่ม ทั้งนี้การที่ได้จัดสวัสดิการเกี่ยวกับการสอนอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุเป็นเพราะเล็งเห็นว่า ยังมีผู้สูงอายุส่วนหนึ่งยังมีคุณภาพชีวิตไม่ดีพอหรือรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้ชีวิตอย่างปกติสุข จึงได้จัดกิจกรรมนี้ขึ้นมา แต่เงื่อนไขในการจัดอบรมสำหรับการรวมกลุ่ม อาจทำให้ผู้สูงอายุที่ต้องการฝึกอบรมอาชีพประสบปัญหาและอุปสรรคในการรวมกลุ่ม เนื่องจากเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุของสหประชาชาติ (อ้างถึงใน มณฑาทิพย์ วุฒิ (2553: 23) ที่ได้รับรองหลักการสำหรับผู้สูงอายุเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1991 ดังนี้ หลักการที่ 1 การมีเสรีภาพ จากการมีรายได้จากการสนับสนุนของครอบครัวและชุมชน ควรได้รับโอกาสในการทำงานหรือสามารถหารายได้อื่นๆ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทวีรัชต์ อรุณเกียรติพงศ์ (2550: 60) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุพบว่า แนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ คือให้มีการสนับสนุนเงินทุนสำหรับอาชีพเสริม

3.4.3 การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคมผู้สูงอายุ 4.0(ชุมชนอบอุ่นด้วยผู้สูงอายุ)

ความสำคัญของการเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการมีงานหรือ

กิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อสร้างสรรค์และไม่ก่อภาระต่อสังคมในอนาคตโดยจัดเตรียมระบบการดูแลในบ้าน สถานพักฟื้น และโรงพยาบาล ที่เป็นความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และครอบครัว รวมทั้งพัฒนาระบบการเงินการคลังสำหรับผู้สูงอายุ การให้ความสำคัญกับ”ผู้สูงอายุ”โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2557 ได้ตระหนักถึงเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมจึงได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมได้ถูกกำหนดเป็นเป้าหมายหนึ่ง เสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่างๆภายใต้แนวคิด คือ

- 1) สวัสดิการที่ดูแลคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย และสวัสดิการที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยในระยะยาวและเป็นระบบสวัสดิการที่นำไปสู่ความเป็นสังคมของระบบสวัสดิการ รวมถึงการมองเป็นภาพรวมโดยยึดองค์ประกอบของระบบสวัสดิการสังคม หรือเสาหลักของระบบสวัสดิการสังคม(Pillars of Welfare System) ประกอบด้วย การให้บริการสังคม ระบบประกันสังคม ระบบการช่วยเหลือสังคม และระบบการส่งเสริมสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม
- 2) ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ทางการเงินและการบริหารจัดการว่าสังคมไทยต้องรับภาระและพร้อมใจกันในการจัดการ โดยภาคส่วนต่างๆ ต้องเข้ามามีบทบาทไม่ว่าจะเป็นชุมชน ภาคธุรกิจ องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร เป็นต้น

3.4.4 การพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ 4.0 (บ้านหลังนี้สะอาดมีสุข) สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (มติ ครม. 8 พฤศจิกายน 2559) มาตรการสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) โดยให้กระทรวงการคลังรับข้อสังเกตของธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี อาทิ การให้สินเชื่อเงื่อนไขผ่อนปรนแก่ผู้ประกอบการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์สำหรับผู้สูงอายุ ธนาคารควรมีกระบวนการคัดกรองการให้สินเชื่อที่ระมัดระวังเป็นพิเศษ และควรคำนึงถึงความจำเป็นในการใช้จ่ายของลูกหนี้ และควรติดตามดูแลคุณภาพของลูกหนี้อย่างใกล้ชิด รวมถึงควรกำหนดให้เป็นโครงการตามนโยบายของรัฐบาล (Public Service Account : PSA) เพื่อให้มีการเปิดเผยข้อมูลโครงการ นอกจากนี้ ทั้งภาครัฐและสถาบันการเงินควรมีแนวทางให้ความรู้แก่ประชาชนที่จะใช้ผลิตภัณฑ์ Reverse Mortgage เพื่อให้ผู้กู้มีความรู้ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ได้อย่างถูกต้องและชัดเจน และควรพิจารณาให้ผู้ที่อยู่ในที่อยู่อาศัยเดียวกับผู้กู้สามารถเป็นผู้ร่วมในสินเชื่อดังกล่าวได้ ไปพิจารณาดำเนินการต่อไปด้วย

มาตรการการสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ มอบให้กระทรวงการคลังหารือร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ให้ดำเนินการตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง และให้รับข้อสังเกตของกระทรวงมหาดไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี อาทิ การนำที่ราชพัสดุมาสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ต้องพิจารณาความเหมาะสมทางผังเมืองในการกำหนดพื้นที่พักอาศัย และโดยที่มาตรการดังกล่าวยังไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจน โดยการสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุบนที่ราชพัสดุเป็นการดำเนินการโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ส่วนการสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุบนพื้นที่อื่นที่ให้นำหลักการของโครงการบ้านมั่นคงและบ้านประชารัฐมาใช้นั้น จะมีภาคเอกชนเข้ามาร่วมดำเนินการด้วย ดังนั้น ในการดำเนินการตามมาตรการของกระทรวงการคลัง จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นต่อไป

3.4.5 การพัฒนาบริการสาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ 4.0 (บริการสาธารณะยุค 4.0) บริการสาธารณะ การอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุ ด้วยการใส่ใจอุปกรณ์ต่างๆ ภายในบ้าน แม้ว่าจะอยู่ในวัยสูงอายุ แต่ผู้สูงอายุเองก็สามารถดูแลตนเองได้มากกว่าที่คุณคิด การให้ผู้สูงอายุได้ดูแลตนเองในหลายๆ ด้าน โดยที่คุณสามารถช่วยอำนวยความสะดวกให้ เกิดผลดีต่อผู้สูงอายุมากมาย กล่าวคือช่วยให้ผู้สูงอายุได้เคลื่อนไหวร่างกายมากขึ้น เป็นการออกกำลังกายไปในตัว กล้ามเนื้อแข็งแรง แขน ขามีกำลัง และเดินเองได้ยาวนานกว่าผู้สูงอายุที่มีคนคอยช่วยเหลือทำให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้ ลดการพึ่งพาผู้อื่น สะดวก และสร้างความภูมิใจในการดูแลตนเองให้กับผู้สูงอายุ ฝึกใช้กล้ามเนื้อ และฝึกใช้สมองอยู่ตลอดเวลา ผู้สูงอายุที่ดูแลตนเองได้ จึงมีความจำที่ดีกว่า และมีสภาพจิตใจที่ดี เนื่องจากสามารถดูแลตนเองได้ ซึ่งช่วยให้อารมณ์แจ่มใส หากเทียบกับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ จะเห็นได้ว่าการให้ผู้สูงอายุได้ดูแลตนเองนั้น มีประโยชน์มากมายกับผู้สูงอายุ ซึ่งช่วยให้แข็งแรง และมีอายุยืนนาน ควรอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิต โดยเน้นความปลอดภัย และความสะดวกสบาย ถ้าผู้สูงอายุของคุณสามารถดูแลตนเองได้ ไม่ใช่ผู้ป่วยนอนติดเตียง หรือมีปัญหาในการเดิน คุณควรให้ท่านได้ฝึกช่วยเหลือตนเอง เพราะจะทำให้คุณภาพชีวิตของคนที่คุณรักดีขึ้นมาได้ ทั้งนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการบริการ คือ

- 1) เพิ่มอัตรากำลังบุคลากรและงบประมาณสนับสนุนให้แก่สถานสงเคราะห์คนชราและศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ เพื่อสามารถให้บริการผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสมและครอบคลุมภารกิจทุกด้าน รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่บุคลากรโดยการสร้างเส้นทางความก้าวหน้าในสายงานอาชีพ และการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องและให้ครอบคลุมตามลักษณะงานที่สนองตอบต่อความต้องการของผู้สูงอายุ

2) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุควรปรับกระบวนการทัศนในการทำงาน ให้มีความสำคัญกับคุณภาพการดำเนินงาน สนับสนุนแหล่งข้อมูล เพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ และเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมนำไปดูแลผู้สูงอายุที่บ้านและในชุมชนของตนเอง อีกทั้งสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพได้

3.4.6 การพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ 4.0 (ระบบดิจิทัลอัจฉริยะ)

1) การจัดตั้งระบบจัดการข้อมูลสุขภาพแห่งชาติ (National Health Information System: NHIS) เพื่อเป็นฐานข้อมูลหลักที่จัดเก็บทะเบียนสุขภาพของผู้สูงอายุในประเทศ แพลตฟอร์มบูรณาการทำงานร่วมกับพอร์ทัลสำหรับผู้ป่วยในการจัดเก็บข้อมูลและประวัติด้านสุขภาพ แบ่งปันข้อมูลให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบในระดับชาติ ข้อมูลที่เก็บในฐานข้อมูลนี้จะเป็ฐานข้อมูลเดียวที่รวบรวมประวัติด้านสุขภาพของผู้ป่วยรายบุคคลตลอดทั้งช่วงชีวิต อีกทั้งความสามารถในการจัดเก็บข้อมูลแบบเวลาจริง(real-time) ช่วยสร้างความต่อเนื่องของการรักษาและยกระดับมาตรฐานในการบริการด้านสุขภาพ ส่วนความสามารถในการจัดเก็บข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) มีส่วนสำคัญในการช่วยวิเคราะห์และยับยั้งการระบาดของโรค อีกทั้งช่วยหน่วยงานต่างๆ ในการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีการดูแลสุขภาพทางไกล(Telehealth) ซึ่งมอบความสามารถในการให้การรักษผู้ป่วยที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ระบบเทคโนโลยีการดูแลสุขภาพทางไกล ช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ให้บริการทางการแพทย์และเพิ่มความเข้าถึงบริการทางการแพทย์ที่มีคุณภาพสูงแก่ผู้สูงอายุในพื้นที่ห่างไกล อีกทั้งระบบเทคโนโลยีการดูแลสุขภาพทางไกล ยังเพิ่มความสามารถของบุคลากรทางการแพทย์ในการเฝ้าระวังและเก็บรวบรวมข้อมูลสุขภาพจากผู้ป่วยเพื่อรักษาโรคเรื้อรังในผู้สูงอายุ

2) การพัฒนาระบบบ้านอัจฉริยะ(Smart Home) ซึ่งรวมเอาเทคโนโลยีเซ็นเซอร์ในบ้าน (Home Sensors) สำหรับผู้สูงอายุ ของใช้ในบ้านที่ติดเทคโนโลยี การเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง (Internet of Things Appliances) และหุ่นยนต์ดูแล (Care Robots) เทคโนโลยีทั้งสามชนิดนี้มีจุดประสงค์เพื่อยกระดับความปลอดภัยของผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยในบ้าน อีกทั้งระบบ Smart Home ยังมีประโยชน์ในการช่วยอำนวยความสะดวกและช่วยสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตัวเองได้มากยิ่งขึ้น สุดท้ายคือการพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ (Digital Social Interaction Solutions) ประกอบไปด้วย สังคมออนไลน์ แพลตฟอร์มดิจิทัล แอปพลิเคชันเกี่ยวกับใช้ชีวิต (Lifestyle Apps) และเกมฝึกสมรรถภาพทางความคิด การใช้อุปกรณ์เหล่านี้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและ

สังคมของผู้สูงอายุ ส่งเสริมวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดี และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ หน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุยังขาดการประสานเชื่อมโยงการทำงานร่วมกัน

3) ฐานข้อมูลและอุปกรณ์ตรวจจับการเคลื่อนไหว เทคโนโลยีที่นำ Big Data เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์และเก็บข้อมูล เช่น ระยะเวลาการรับประทานยา, เก็บข้อมูลการเคลื่อนไหว เพื่อตรวจดูการออกกำลังกายหรือกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุเป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างหลากหลาย นอกจากนี้ จากไฟ LED ปกติ ที่เราใช้ให้แสงสว่างในตอนกลางคืนเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ ได้ถูกพัฒนาต่อยอดเป็นเซนเซอร์ตรวจจับการเคลื่อนไหว ยกตัวอย่างเช่นอุปกรณ์ตรวจจับการเคลื่อนไหวที่ติดตั้งบนหุ่นยนต์ช่วยเหลือ ซึ่งสามารถเห็นว่ามีคนอยู่ในห้องหรือไม่ โดยดูจากคลื่นความร้อนของมนุษย์ หรือถูกพัฒนาให้ติดตั้งบนอ่างน้ำหรือเตาอบ ที่สามารถปิดระบบอัตโนมัติเมื่อไม่มีคนอยู่ในห้องนั้น เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นได้

4) เทคโนโลยีเพื่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งหนึ่งที่ผู้สูงอายุมักประสบคือ ความโดดเดี่ยวจากความคิดถึงลูกหลาน หรือไม่ค่อยมีโอกาสในการพูดคุยกับผู้อื่น การได้พูดคุยหรือพบเจอสังคมจึงเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความสุขและสุขภาพที่ดีขึ้นได้ ดังนั้นเทคโนโลยีที่สามารถตอบสนองและแก้ไขปัญหาด้านนี้ได้จึงเปรียบเสมือนยาชั้นดีที่ช่วยเยียวยาจิตใจของผู้สูงอายุ ยกตัวอย่างเช่น อุปกรณ์ที่ประกอบด้วยหน้าจอสัมผัสที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ง่าย เช่น สไลป์, เฟซบุค, วีดีโอ หรือรูปภาพของครอบครัวหรือที่สำคัญการโทรศัพท์หาลูกหลานได้อย่างง่ายดาย

ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก(Global Positioning System : GPS) ปัญหาอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุคือการหลงลืม โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าออกจากบ้านพักแล้ว ลืมเส้นทางกลับบ้าน ก็จะเป็นปัญหาใหญ่ตามมา เทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยด้านนี้คือการใช้ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลกในการนำทางผู้สูงอายุหรือเด็กกลับมายังบ้านได้ถูกต้อง หรือช่วยให้คนในครอบครัวสามารถตามหาคนเหล่านั้นได้ในลักษณะของการติดแท็ก เช่น อุปกรณ์ติดตามยี่ห้อหนึ่งที่พัฒนาให้อยู่ในรูปของรองเท้า เพราะแท็กโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นกำไร หรือสร้อยมักเกิดการหลงลืมไว้ในห้องน้ำได้ง่าย แต่ถ้าเป็นรองเท้าก็คงยากที่คนจะออกจากบ้านแล้วลืมใส่รองเท้า นอกจากนี้ หุ่นยนต์ ปัจจุบันเทคโนโลยีหุ่นยนต์ไม่ได้เป็นที่ใช้งานกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากปัจจัยด้านราคา แต่ทั้งนี้เทคโนโลยีการพิมพ์สามมิติก็ได้เริ่มมีใช้งานกันอย่างกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งในอนาคตอันใกล้นี้จะส่งผลต่ออุตสาหกรรมการผลิตหุ่นยนต์ให้ราคาถูกลงอย่างแน่นอน โดยในอีกไม่นานเราจะเห็นหุ่นยนต์ดูแลผู้สูงอายุใช้งานกันอย่างแพร่หลาย สำหรับเจ้าหุ่นยนต์ดูแลผู้สูงอายุนี้ ก็มีด้วยกันในหลายลักษณะเช่น หุ่นยนต์สำหรับอุ้มหรือหุ่นยนต์สำหรับแจ้งเตือนเวลาการรับประทานยาหรือพบแพทย์ เป็นต้น

3.5 สรุปภาพรวมของการพัฒนาผู้สูงอายุ

3.5.1 การสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุ การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุ ควรเน้นด้านภาวะสุขภาพอนามัยเพราะผู้สูงอายุมีความต้องการสร้างอาชีพที่เหมาะสม โดยใช้การรวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ผ่านการทำงานมานานมากจึงควรมีความเข้าใจผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กับผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพอิสระ ที่มีลักษณะงานอดิเรก สร้างความเพลิดเพลินได้พบปะผู้คน มีการรวมกลุ่มกันไม่ลงทุนมากนัก ไม่เสี่ยงต่อการลงทุน การประกอบกิจการที่ไม่สร้างความเหน็ดเหนื่อยหรือเคร่งเครียดกับการทำงานมากเกินไป

3.5.2 การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคมผู้สูงอายุ การเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการมีงานหรือกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อสร้างสรรค์และไม่ก่อภาระต่อสังคมในอนาคตโดยจัดเตรียมระบบการดูแลในบ้าน สถานพักพิง และโรงพยาบาล ที่เป็นความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และครอบครัว รวมทั้งพัฒนาระบบการเงินการคลังสำหรับผู้สูงอายุ การให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ ได้ตระหนักถึงเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมจึงได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมได้ถูกกำหนดเป็นเป้าหมาย

3.5.3 การพัฒนาสาธารณสุขและสุขภาพผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพดี ทั้งกาย จิต และปัญญา ทำให้ผู้สูงอายุเกิดสมดุลชีวิต กิจกรรมสันทนาการให้กับผู้สูงอายุ เตรียมการจัดอาสาสมัครสาธารณสุขและพยาบาลคอยดูแลอย่างเพียงพอและด้านสุขภาพของผู้สูงอายุได้มีโครงการบ้านพักคนชราแล้วนั้นเป็นเพราะเห็นถึงความสำคัญของการให้สวัสดิการผู้สูงอายุที่ขาดคนดูแล เพิ่มสวัสดิการเชิงรุกในการจัดอาสาสมัครสาธารณสุข พยาบาล และแพทย์ออกไปดูแลผู้สูงอายุตามบ้าน ก็จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการที่ครอบคลุมและทั่วถึงมากขึ้น

นอกจากนี้ควรการพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถเรียนรู้ประสบการณ์ด้านต่างๆ ได้อย่างทันทั่วถึง และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงด้วย

4. การนำแนวทางพัฒนาผู้สูงอายุบรรลุเป้าหมายสู่การปฏิบัติ

การขับเคลื่อนทิศทางเชิงนโยบายด้านผู้สูงอายุในระยะต่อไปจะมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพของบริการรวมทั้งสิทธิประโยชน์ ควบคู่ไปกับการริเริ่มทางเลือกใหม่ๆ เพื่อสร้างหลักประกันด้านความมั่นคงและเตรียมการเพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพ การเร่งรัดผลักดันให้เกิดการแปลงแผนผู้สูงอายุแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน และหลายหน่วยงานไม่ได้มีพันธกิจด้านผู้สูงอายุโดยตรง จึงยากที่จะได้รับงบประมาณสนับสนุน จึงต้องเร่งขับเคลื่อนการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความตระหนักให้หน่วยงานรับผิดชอบมีความรู้ ความเข้าใจในทิศทางการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติและจัดทำแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุของหน่วยงานที่สอดคล้องกับภารกิจที่รับผิดชอบตามแผนดังกล่าว

4.1 แนวทางการดำเนินงานของผู้สูงอายุ เจ้าภาพหลักสาธารณะสุข และเจ้าภาพรองคือ กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานอื่นๆแบบบูรณาการ ในการขับเคลื่อน

ภาพ 1 บูรณาการหน่วยงานทำงานเพื่อผู้สูงอายุ ยุคประเทศไทย 4.0

4.1.1 การบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กระทรวงสาธารณสุข รมหาดไทย การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศึกษาธิการ และกระทรวงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง บูรณาการความร่วมมือ ยึดยุทธศาสตร์ 3S พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กำหนดยุทธศาสตร์ 3S ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ คือ สุขภาพแข็งแรง (Strong) ความมั่นคงปลอดภัย (Security) และการมีส่วนร่วมในสังคม (Social Participation) เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้ ดำรงชีวิตประจำวันได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี บรรลุเป้าหมาย ผู้สูงอายุคือหลักชัยของสังคม รัฐบาลมีนโยบายในการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต มอบให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกระทรวงหลักบูรณาการการทำงาน ร่วมกัน พร้อมทั้งได้กำหนดมาตรการ ตัวชี้วัดแผนการดำเนินงานในระยะ 5 ปี (พ.ศ.2560-2564) เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้ ดำรงชีวิตประจำวันได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน และด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม เป้าหมายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 คนไทยมีสุขภาวะที่ดีขึ้น และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2564 สำหรับแนวทางการดำเนินงานประกอบด้วย

1) ส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรง เน้นมาตรการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุที่ยังไม่ป่วย ให้มีพฤติกรรมสุขภาพดี การพัฒนาระบบบริการผู้สูงอายุที่เข้าถึงง่ายไร้รอยต่อจากสถานบริการสู่ชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจัดบริการสุขภาพผู้สูงอายุแบบบูรณาการ และมีคลินิกผู้สูงอายุในโรงพยาบาล รวมทั้งการพัฒนาระบบส่งเสริมสุขภาพดูแลผู้สูงอายุระยะยาว

2) ส่งเสริมความมั่นคงปลอดภัย สนับสนุนเรื่องการออมและการมีงานทำของผู้สูงอายุ การพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และการคุ้มครองทางสังคม ไม่มีผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งและโดนทำร้าย

3) การมีส่วนร่วมในสังคม ส่งเสริมพื้นที่ต้นแบบการบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และส่งเสริมพัฒนาชมรมผู้สูงอายุคุณภาพ ทั้งนี้ มีกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ โดยในระดับชาติมีคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ระดับจังหวัดและอำเภอมีคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุ และในระดับตำบลมีคณะกรรมการสนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุตำบล ในรูปแบบประชารัฐ เพื่อผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

โครงสร้างอายุของประชากรที่เปลี่ยนไปในลักษณะที่มีอายุสูงขึ้นเช่นนี้ เท่ากับเป็นการเปลี่ยนโครงสร้างของสังคมไทยโดยรวม ขณะนี้สภาพสังคมไทยกำลังสูงวัยขึ้นอย่างต่อเนื่อง การสูงวัยของ

ประชากรย่อมมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ค่าใช้จ่ายทั้งของรัฐและครอบครัว ในเรื่องสวัสดิการ และสุขภาพอนามัย จะเพิ่มสูงขึ้นอย่างมหาศาล เนื่องจากการสูงวัยของประชากรไทยเป็นไปอย่างรวดเร็วมากดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เรื่องการสูงวัยของประชากรจึงเป็นประเด็นเร่งด่วนที่รัฐจะต้องกำหนดนโยบายให้ชัดเจนเพื่อรองรับสังคมที่มีระดับการสูงวัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มิฉะนั้น สังคมไทยในอนาคตจะกลายเป็นสังคมที่มีแต่ความทุกข์ยาก ชัดแย้ง แย่งชิงทรัพยากร และอยู่กันอย่างไม่มีความสุข การทำความรู้จักนโยบายรับมือสังคมผู้สูงอายุของประเทศผู้นำเอเชียสามประเทศข้างต้นจึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย สำหรับใช้เป็นแนวทางในการรับมือกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น

4.1.2 การส่งเสริมการใช้ศักยภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย กระทรวงมหาดไทย การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศึกษาธิการและเกษตรและสหกรณ์ ในระยะของการเปลี่ยนผ่านของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบในช่วงต่อจากนี้ไปได้ส่งผลให้ทัศนคติของประชากรว่าแรงงานในประเทศไทยมีจำนวนลดลง ในขณะที่จำนวนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในประเทศไทยจึงเป็นประเด็นท้าทายที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นการส่งเสริมการใช้ศักยภาพของผู้สูงอายุโดยให้โอกาสผู้สูงอายุได้ทำงานต่อ จึงเป็นกลวิธีหนึ่งในทางปฏิบัติที่สามารถแก้ไขปัญหการขาดแคลนแรงงานในอนาคตของประเทศไทยได้ทางหนึ่ง ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในวัยสูงอายุ ยังเป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรงและช่วยเหลือตนเองได้ ดังนั้นการขยายโอกาสในการนำศักยภาพของผู้สูงอายุ กลุ่มนี้มาใช้เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับประเทศจึงเป็นเรื่องของการสร้างพลุฒพลัง(Active Ageing) เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถ และยังมีสุขภาพแข็งแรงได้ร่วม เป็นกำลังสำคัญในการทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม ทั้งในเรื่องของงานอาสาสมัครสาธารณประโยชน์การให้คำแนะนำปรึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาและประสบการณ์ความเชี่ยวชาญที่มีหรือแม้กระทั่งการใช้ชีวิตในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบการทำงานประจำและการทำงานพิเศษ ที่สำคัญดังนี้

1) การปรับเปลี่ยนเจตคติของประชาชนในการดูแลผู้สูงอายุ โดยการรณรงค์อย่างต่อเนื่องให้เกิดการประชาสัมพันธ์ในภาพกว้างของสังคมให้ประชาชนเกิดความตระหนักในคุณค่าของผู้สูงอายุ การถ่ายทอดความดีและภูมิปัญญาผู้สูงอายุ เน้นให้มีการจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุและการใช้คุณค่าของผู้สูงอายุให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมค่านิยมที่ดีในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุและจัดทัศนคติที่ว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม เป็นผู้ไร้ประโยชน์

2) การส่งเสริมความเข้มแข็งแก่ผู้สูงอายุ การส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ การจัดกลุ่มออมทรัพย์ การถ่ายทอดภูมิปัญญาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยความร่วมมือระหว่างมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและบุคคล เพื่อเป็นเครือข่ายที่จะโอบอุ้มดูแลผู้สูงอายุในฐานะทรัพยากรที่มีคุณูปการต่อสังคม

3) การเรียนรู้ตลอดจนชีวิตของผู้สูงอายุ โดยกระตุ้นให้ผู้สูงอายุเกิดความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านกระบวนการทางกิจกรรมที่มีรูปแบบและสาระประกอบด้วย การเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุ การสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและการให้คุณค่าของผู้สูงอายุ พร้อมๆ กับกระตุ้นให้ผู้สูงอายุ ตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของการเรียนรู้ในองค์ความรู้ด้านอื่น ๆ

4) การเตรียมความพร้อมให้ประชาชนเพื่อก้าวสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพ โดยให้มีการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปตั้งแต่วัยเยาว์จนถึงผู้สูงอายุ ถึงกระบวนการชราภาพวิธีการเตรียมตัวเพื่อรับกับวัยสูงอายุและการเป็นสังคมผู้สูงอายุในอนาคต พร้อมทั้งศึกษาพัฒนารูปแบบสวัสดิการหรือกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุให้เกิดประสิทธิภาพเหมาะสมกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่นและสภาพของชุมชนทั้งในเมืองและชนบท โดยเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาครัฐ

4.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาผู้สูงอายุแห่งอนาคต

หลักการจัดการตามแนวทางของ POSDCORB แนวคิดและทฤษฎี Lyndall Urwick เริ่มจากการวางแผนกิจกรรม การจัดหน่วยงานโดยกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและการกำหนดหน้าที่อย่างชัดเจน การจัดบุคลากรตามจำนวนที่เหมาะสม การอำนวยความสะดวกโดยการสั่งการและประสานงาน ในการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วง การประสานงานระหว่างหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก การรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและการสนับสนุนงบประมาณ ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน สำหรับความสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่

4.2.1 การบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีภาวะความเป็นผู้นำมีจรรยาบรรณ มีจิตอาสา ปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ เล็งเห็นผลประโยชน์ของผู้สูงอายุเป็นหลัก ความสามารถในการพึ่งตนเอง โดยการหาแหล่งเงินทุนในการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ ภายในชมรมได้ตลอดมา พร้อมทั้ง ด้านความสามารถในการประสานงานกับภาคี โดยร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคท้องถิ่นและภาคสังคม

4.2.2 การดำเนินงานตามข้อบังคับและกฎหมาย สำหรับแรงจูงใจในการเข้าร่วม มาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ความสนใจ ความต้องการ ความชอบและความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และ

แรงจูงใจจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การบริการ ตรวจสอบสุขภาพ กิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการ การสนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภค และการยอมรับทางสังคม มีความตั้งใจ ใส่ใจสุขภาพ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต่อผู้สูงอายุด้วยกัน และมีใจศรัทธาในตัวผู้นำ มีวินัยและความรับผิดชอบการดำเนินงาน

4.2.3 การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากทุกภาคส่วน ใช้กระบวนการบริหารจัดการที่เป็นกันเอง ใช้วิธีขอความร่วมมือให้ช่วยเหลือลงขันกัน มีการพูดคุยปรึกษาหารือแบบไม่เป็นทางการ มีการจัดกิจกรรมตรงความต้องการของผู้สูงอายุ มีการปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องสุขภาพแก่สมาชิกเป็นระยะ ๆ และแจ้งการตรวจสอบสุขภาพ รวมถึงมีตัวชี้วัดด้านสุขภาพสะท้อนให้สมาชิกได้ทราบผลการดูแลสุขภาพและมีแรงจูงใจต่อเนื่อง

ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ทำให้เข้มแข็งและยั่งยืน มีกิจกรรมของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง คือผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีความมุ่งมั่น มีความรู้ ความสามารถ มีความเสียสละ ความเป็นผู้นำ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทุ่มเทร่างกายและแรงใจในการจัดกิจกรรมต่างๆ และให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

4.3 แนวทางการบริหารความเสี่ยงของการพัฒนาผู้สูงอายุไทย

ปัจจัยความสำเร็จของการเพิ่มคุณค่าผู้สูงอายุในยุคประเทศไทย 4.0 ต้องมีปัจจัยที่ท้าทายและความเสี่ยงที่สำคัญ ดังนี้

4.3.1 การแสวงหาแหล่งทุนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มาสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ การประสานงานและทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนความต่อเนื่องของกิจกรรม มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การมีอุดมการณ์พื้นฐานร่วมกัน

4.3.2 หลักการพึ่งพาตนเอง การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ ผู้สูงอายุต้องเป็นของผู้สูงอายุ บริหารโดยผู้สูงอายุ และเพื่อผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ และมีการประเมินผลงานร่วมกัน มีความโปร่งใส ไม่เลือกปฏิบัติ พยายามหาเอกลักษณ์จุดเด่น เช่น ส่งเสริมด้านภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง การออกกำลังกายและอื่นๆ เพื่อสร้างเครือข่ายของผู้สูงอายุร่วมกัน

4.3.3 หลักเศรษฐกิจพอเพียง แนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของผู้สูงอายุทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะดำรงชีพทางเศรษฐกิจ ความตั้งใจในความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี

ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง มีสำนึกใน คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้ความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การบริหารความเสี่ยงได้จัดทำการบริหารความเสี่ยง เพื่อลดความเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการดำเนินงาน โดยคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงกิจการผู้สูงอายุ ได้ทำการ วิเคราะห์และระบุปัจจัยเสี่ยงที่จะส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเสียหาย หรือลดโอกาสที่จะบรรลุ เป้าหมาย แผนบริหารความเสี่ยงจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลักดันการป้องกันความเสี่ยงที่จะ เกิดขึ้นจากการดำเนินการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ นำผลการประเมินที่ได้ไปปรับปรุงการจัดทำระบบบริหารความเสี่ยง (กรมกิจการผู้สูงอายุ:2560) ให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างคุ้มค่ายั่งยืน

4.4 สรุป

สังคมผู้สูงอายุก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับประเทศ และเราควรตั้งรับต่อปรากฏการณ์ ดังกล่าวและจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมครั้งใหญ่ อุตสาหกรรมการผลิตสินค้า และบริการเพื่อตอบสนองต่อผู้บริโภครุ่นดังกล่าว จะเพิ่มสูงขึ้น วัยทำงานต้องมีการเพิ่มขึ้นในการ ดูแลผู้สูงอายุ กรอบระยะเวลาการทำงานจะยาวนานขึ้น ดังนั้นการเตรียมความพร้อมจึงเป็นเรื่องที่ สำคัญ ประกอบด้วยแนวทางที่สำคัญคือ

4.4.1 การขยายอายุเกษียณ เป็นนโยบายที่ทำได้ในระยะสั้น แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ อย่างถาวร หลายประเทศใช้นโยบายนี้เพื่อเพิ่มจำนวนคนวัยทำงาน ซึ่งช่วยบรรเทาผลกระทบต่อ ระบบเศรษฐกิจ โดยสิงคโปร์เพิ่มอายุเกษียณจาก 65 เป็น 67 ปี และเกาหลีใต้จะขยายอายุเกษียณ จาก 55 เป็น 60 ปีภายในปี 2560 ญี่ปุ่นจะให้ผู้สูงอายุทำงานได้จนถึงอายุ 65 ปี จากเดิมที่ 62 ปี ภายในปี 2025 ขณะที่ไทยอยู่ระหว่างการเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ขยายอายุเกษียณของแรงงานใน สถานประกอบการจาก 55 เป็น 60 ปี

4.4.2 การสนับสนุนให้บริษัทจ้างงานผู้สูงอายุ เป็นนโยบายที่ช่วยสร้างงานและเพิ่มรายได้ ให้กับผู้สูงอายุ รัฐบาลสิงคโปร์ให้เงินสนับสนุนแก่บริษัทที่จ้างผู้สูงอายุให้ทำงานต่อ (Special Employment Credit) โดยมีเงื่อนไขว่าลูกจ้างต้องเข้าร่วมกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (Central Provident Fund) เท่านั้น โครงการนี้จึงไม่ครอบคลุมกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพอิสระ นอกจากนี้

ทางการยังให้เงินสนับสนุนการสร้างสภาพแวดล้อมในที่ทำงานให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ (Workpro Program) เช่นเดียวกับญี่ปุ่นที่สนับสนุนให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุ โดยตั้งองค์กร ‘Silver Human Resources Center’ เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุทำงานในช่วงเวลาสั้นลง หรือทำงานที่เบาและง่าย สำหรับไทยภาครัฐตั้งศูนย์บริการจัดหางานผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกัน รัฐบาลก็ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลให้แก่บริษัทที่จ้างผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งต้องมีรายได้ไม่เกิน 15,000 บาท อย่างไรก็ตาม แรงงานสูงอายุกลุ่มนี้มีเพียง 3 แสนคน หรือร้อยละ 2.9 ของผู้สูงอายุทั้งประเทศ นโยบายนี้จึงเป็นเพียงการช่วยเหลือแรงงานเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้ต่ำ โดยไม่ได้สนับสนุนให้มีการนำทักษะและประสบการณ์ของผู้สูงอายุมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4.4.3 การเพิ่มทักษะและการจัดหางานที่เหมาะสมกับแรงงาน จะช่วยเพิ่มความสามารถในการหารายได้ และยกระดับผลิตภาพของแรงงานในระยะยาว ซึ่งทำได้ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบตลอดช่วงอายุ โดยมากมักได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น ‘Senior Work Program’ ในญี่ปุ่น และ ‘Skills Future Program’ ใน สิงคโปร์ ที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์พัฒนาทักษะเพิ่มเติม ควบคู่กับการจัดหางานที่เหมาะสมให้แก่แรงงาน สำหรับไทย ขณะนี้ภาครัฐมีโครงการฝึกอบรมแรงงานสูงอายุเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น และมีการคุ้มครองทางสังคมให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้

4.4.4 การยกระดับคุณภาพชีวิตจำเป็นต้องวางแผนเบื้องต้น ภาครัฐมีส่วนสำคัญในการวางระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ รวมถึงการจัดสรรรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุล โดยเฉพาะรายได้หลังวัยเกษียณ ผ่านการตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ นอกจากนี้ภาคเอกชนก็มีส่วนช่วยพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ เช่น เกาหลีสได้และญี่ปุ่นมีการคิดค้นหุ่นยนต์สำหรับดูแลผู้สูงอายุ ทำให้ผู้ดูแลที่เป็นผู้หญิงหรืออยู่ในวัยทำงานกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างหมดห่วง รวมทั้งมีการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่คนทุกวัยใช้ร่วมกันได้ (Universal Design) ประเทศไทยมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ค่อนข้างจำกัด ส่วนใหญ่จะเป็นโรงพยาบาลหรือศูนย์บริการทางการแพทย์ที่อยู่ไกลจากบ้าน หรือไม่มีรถโดยสารเดินทางไปต่างสถานที่ ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากมีความยากลำบากในการเข้าถึงสวัสดิการจากส่วนกลาง

4.4.5 การมีส่วนร่วมและการประสานงานของหน่วยงานต่างๆ สิงคโปร์มีแผนนโยบายแห่งชาติเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ โดยเริ่มวางแผนมานานกว่า 50 ปี และมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนนโยบายที่มีทิศทางสอดคล้องกันระหว่างกระทรวงต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ประเทศไทยต้องพัฒนาต่อไป โดยระบบบำนาญจะต้องยืดหยุ่นและสอดคล้องกับแนวโน้มนโยบายด้านแรงงาน

ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องไปยังภาระการคลังในการดูแลสวัสดิการและ รักษาพยาบาล ทั้งหมดนี้เป็นนโยบายที่เกิดขึ้นจริงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากร และเป็นจุดเริ่มต้นของการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน แม้ว่าที่ผ่านมา ไทยจะมีนโยบายรองรับไปบ้างแล้ว แต่การวางแผนและการดำเนินนโยบายยังคงค่อนข้างกระจัดกระจาย ซึ่งหากมีการตั้งหน่วยงานรับผิดชอบและได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ก็จะช่วยให้เกิดแนวทางการรับมือกับความท้าทายอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

4.4.6 ภาคการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้และการยังชีพ เป็นหนึ่งในภาคการผลิตที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยเป็นอย่างมากทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ภาคการเกษตรสร้างงานให้ประชากรของประเทศกว่าหนึ่งในสาม เกษตรกรในประเทศไทยยังทำงานกันอย่างกระจัดกระจายและยังได้ผลผลิตต่ำยกตัวอย่างเช่น ในเกษตรกรรมด้านการปลูกข้าวซึ่งประเทศไทยถือเป็นตลาดที่สามารถผลิตข้าวใหญ่ที่สุดในอาเซียนแต่ทว่าผลผลิตกลับต่ำกว่าหลายประเทศในภูมิภาค เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถเป็นส่วนสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพของภาคการเกษตร โดยได้มีการระบุเทคโนโลยีดิจิทัลหลากหลายประเภทที่มีศักยภาพพร้อมที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

1) การพัฒนาแนวคิดเกษตรกรรมแม่นยำสูง (Precision Agriculture:PA) ซึ่งหมายถึง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้กำลังแรงงาน โดยเทคโนโลยีเกษตรกรรมแม่นยำสูง ประกอบด้วย เซ็นเซอร์และระบบจินตภาพการเชื่อมต่อเครือข่ายซอฟต์แวร์สำหรับการจัดการไร่นา และหุ่นยนต์ และเครื่องจักรอัตโนมัติ รวมถึง การพัฒนาการทำฟาร์มปศุสัตว์แม่นยำสูง (Precision Livestock Farming: PLF) ซึ่งหมายถึง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มผลผลิต ช่วยในการทำฟาร์มปศุสัตว์ในสภาวะควบคุม ลดค่าใช้จ่าย และส่งเสริมสวัสดิภาพของปศุสัตว์ เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องจะครอบคลุมถึงเครื่องมือติดตามสัตว์ เช่น เซ็นเซอร์ การเชื่อมต่อเครือข่าย ซอฟต์แวร์ช่วยบริหารจัดการ และหุ่นยนต์และเครื่องจักรอัตโนมัติ

2) การพัฒนาระบบการกระจายสินค้าผ่านระบบดิจิทัล(Digital Distribution) เป็นการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อให้ผู้ผลิตและผู้ประกอบการกระจายสินค้าการเกษตรสู่ตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถติดตามการเคลื่อนไหวของผลิตภัณฑ์ควบคุมคุณภาพสินค้า จัดการสินค้าคงคลังอย่างมีประสิทธิภาพและทำการซื้อขายสินค้าได้อย่างง่ายดายขึ้น ทั้งภายในและระหว่างประเทศ ระบบนี้จะช่วยแก้ปัญหาเกษตรกรขาดแคลนช่องทางการกระจายผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ และยังช่วยให้ธุรกิจการเกษตรเตรียมพร้อมด้านมาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์เกษตรที่กำลังทวีความเข้มงวดมากขึ้น ประเทศไทยควรเริ่มประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อช่วยในการพัฒนาประเทศอย่าง

ก้าวกระโดด การปฏิรูประบบบริการและการทำงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลคือปัจจัยสำคัญที่จะช่วยยกระดับภาคสังคมสูงอายุ ภาคการเกษตรของประเทศ

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ารัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีการวางแผนการเงินทั้งการออมและการลงทุนด้วยตนเองเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางรายได้โดยรัฐต้องเป็นฝ่ายดูแลในส่วนหลักประกันรายได้ขั้นพื้นฐานและการออมภาคบังคับ สนับสนุนส่งเสริมให้ทุกองค์กรจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพภาคบังคับสำหรับแรงงานในระบบประกันสังคม รณรงค์ส่งเสริมระบบการออมทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง โดยการมีกฎหมายกำหนดอายุการออมภาคบังคับในอนาคตอย่างชัดเจนพร้อมทั้งการกำหนดมาตรการส่งเสริมหรือการใช้มาตรการภาษีเพื่อส่งเสริมการออมนั้นควรคำนึงถึงการกระจายรายได้ และความจำเป็นกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ควรจะได้รับเพื่อให้การใช้ทรัพยากรงบประมาณของประเทศเกิดประสิทธิภาพและกระจายไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึงตามความจำเป็น

5. บทสรุปการเพิ่มศักยภาพการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ ยุคประเทศไทย 4.0

5.1 บทสรุปการเพิ่มศักยภาพการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน ยุคประเทศไทย 4.0

5.1.1 โรงเรียนผู้สูงอายุยุคสมัยใหม่ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ทุกด้าน การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุหรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ให้ไว้ชัดเจนการบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กระทรวงสาธารณสุข มหาตไทย การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศึกษาธิการ และกระทรวงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องบูรณาการความร่วมมือ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ คือ สุขภาพแข็งแรง ความมั่นคงปลอดภัย และการมีส่วนร่วมในสังคม เพื่อให้ผู้สูงวัยสามารถดูแลตนเองได้ ดำรงชีวิตประจำวันได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี บรรลุเป้าหมาย ผู้สูงวัยคือหลักชัยของสังคมในการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตให้การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5.1.2 กองทุนผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล 4.0 การดำเนินงานของกองทุนผู้สูงอายุ ในมิติด้านประสิทธิภาพ มิติด้านประสิทธิผล มิติด้านผลกระทบ มิติความคุ้มค่าทางงบประมาณด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่จะช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วย่อมถือได้ว่าการบริหารงานของกองทุนมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง ด้านประสิทธิผลการบริหารงานกองทุนผู้สูงอายุมีประสิทธิผลในระดับหนึ่ง โดยจะพบว่าภาคส่วนต่างๆ ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานและจัดบริการสาธารณะ ให้แก่ผู้สูงอายุและเครือข่ายด้านผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้เข้าถึงบริการของกองทุนผู้สูงอายุโดยเฉพาะบริการในการสนับสนุนงบประมาณในโครงการ/กิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนงบประมาณแบบให้เปล่าและบริการให้ผู้สูงอายุกู้ยืมเงินทุนเพื่อไปประกอบอาชีพ กองทุนผู้สูงอายุสามารถใช้จ่ายเงินได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในด้านการส่งเสริมสนับสนุน และคุ้มครองผู้สูงอายุ ด้านผลกระทบการบริหารกองทุนผู้สูงอายุของบริหารกองทุนผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมียรายได้เพิ่มขึ้น มีความสุข มีความภาคภูมิใจที่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ มีกิจกรรมให้ทำเพื่อ

คล้ายเหมา รู้สึกว่าชีวิตมีคุณค่ามากขึ้น และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ผู้สูงอายุไม่ต้องกั๊กเงินนอกระบบ ทั้งนี้ระบบการควบคุมทุกขั้นตอนสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาควบคุมและการประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้กั๊กเงินทุนเพื่อนำไปประกอบอาชีพ ความคุ้มค่าประมาณด้านเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย

5.1.3 กองทุนการออมแห่งชาติยุคเทคโนโลยีดิจิทัล 4.0 เป็นกองทุนการออมเพื่อวัยสูงอายุที่ให้สิทธิประชาชนสัญชาติไทยเข้าเป็นสมาชิก ครอบคลุมภาคแรงงานทุกประเภทได้อย่างทั่วถึง ซึ่งยังมีแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศที่ไม่ได้รับความคุ้มครองเพื่อการชราภาพ และแรงงานเหล่านี้มีความเสี่ยงที่จะตกอยู่ในความยากจนในวัยสูงอายุ เพราะไม่มีช่องทางให้เข้าถึงเครื่องมือการออมเงินในขณะที่อยู่ในวัยทำงาน ดังนั้นจึงจัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นช่องทางการออมขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้ที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองให้ได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบของบำนาญ อันเป็นการสร้างความเท่าเทียมและเป็นธรรมในการดูแลจากภาครัฐ การออมเพื่อรองรับการเกษียณในปัจจุบันอาจยังไม่เพียงพอและไม่ครอบคลุมทั้งประเทศ เนื่องจากยังมีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่ได้เตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณสวนทางกับแนวโน้มผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว และคาดว่าจำนวนผู้สูงอายุจะสูงกว่าจำนวนวัยแรงงาน ดังนั้นการตระหนักถึงความสำคัญของการออมและความรู้ด้านการเงินจึงมีความสำคัญ เนื่องจากจำเป็นต้องบริหารจัดการรายได้และรายจ่ายให้เพียงพอและมีเงินเหลือเพื่อเตรียมการวางแผนเกษียณอายุในช่องทางต่างๆ ทั้งการวางแผนด้านค่าใช้จ่าย ด้านภาษี และด้านการลงทุนภายใต้ความเสี่ยงที่ยอมรับได้

5.2 บทเรียนที่ได้เรียนรู้จากการทำรายงานการเพิ่มศักยภาพการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน ยุคประเทศไทย 4.0

1) ความสามัคคี คุณธรรมความสามัคคีที่ดีจากกลุ่มการเพิ่มศักยภาพการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน ยุคประเทศไทย 4.0 "...ในปัจจุบันนี้เป็นที่ทราบทั่วกันว่า ประเทศชาติอยู่ในภาวะที่ต้องอาศัยความเข้มแข็ง เพื่อที่จะให้อยู่รอด ประเทศไทยจะอยู่ได้ก็ด้วยทุกคน ทุกฝ่ายสามัคคีกัน ความสามัคคีนั่นได้พูดอยู่เสมอว่าต้องมี แต่อาจจะเข้าใจยากว่าทำไมสามัคคีจะทำให้บ้านเมืองอยู่ได้ สามัคคีก็คือ การเห็นแก่บ้านเมืองและช่วยกันทุกวิถีทาง เพื่อที่จะสร้างบ้านเมืองอยู่ได้ สามัคคีนี้ก็คือ การเห็นแก่บ้านเมือง และช่วยกันทุกวิถีทาง เพื่อที่จะสร้างบ้านเมืองให้เข้มแข็ง ด้วยการเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และไม่ทำลายงานของกันและกัน และทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ต้องส่งเสริมงานของกัน

และกัน และไม่ทำลายงานของกันและกัน มีเรื่องอะไรให้ได้พูดปรองดองกัน อย่าเรื่องใครเรื่องมัน และงานก็ทำงานอย่างตรงไปตรงมา นี่ก็ถึงประโยชน์ส่วนรวม...” (พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานในพิธีประดับยศนายตำรวจชั้นนายพล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๑๙)

2) **ขยัน อดทนและหมั่นเพียร** การปฏิบัติหน้าที่การตามภารกิจของสมาชิกในกลุ่มที่ได้รับมอบหมายตั้งใจจริงให้สำเร็จด้วยความมานะอดทน ตามความถนัดของตนเอง ดังหลักธรรมทางศาสนา คือ อิทธิบาท 4 ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เครื่องมือถึงความสำเร็จตามความประสงค์ หรือหลักความสำเร็จอย่างดียเยี่ยม

3) **น้ำหนึ่งใจเดียว** มีความคิดเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ร่วมมือ ร่วมแรง และร่วมใจกัน การทำงานใดๆ ก็ประสบความสำเร็จด้วยดี ทั้งนี้ยังหมายถึงการบูรณาการ (Integration) การประสานกลมกลืนกันของความคิด กระบวนการ สารสนเทศ การจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนเป้าประสงค์ที่สำคัญของโครงการกลุ่ม การบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ และความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันและเมื่อการดำเนินการของแต่ละองค์ประกอบหรือของสมาชิกแต่ละคนภายในกลุ่ม ระบบการจัดการผลการดำเนินการมีความเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างสมบูรณ์

4) **ความรักและความอบอุ่น** ความรักที่แผ่กระจายภายในกลุ่ม ความผูกพันแรงที่ดึงสมาชิกให้เข้าหากัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งความคิด ความรู้สึก การกระทำ และ แม้บางครั้งแรงผลักดันแบบทะเลาะกันก็มี แต่ก็จะเป็นอยู่ชั่วคราวและจะกลับคืนสู่สภาวะสมดุลในที่สุด

5.2.1 **ความท้าทายในการบูรณาการความคิดจากสมาชิกในกลุ่ม** แนวคิดของการบูรณาการระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เป็นนวัตกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์และวิชาการอื่นที่เกี่ยวข้องความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางจิตพิสัย และพุทธิพิสัยหรือกระบวนการหรือการปฏิบัติในอันที่จะรวบรวมความคิด มโนภาพ ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการแก้ปัญหาเพื่อให้ชีวิตมีความสมดุลนั่นเอง ดังนั้นจึงมีความท้าทายเป็นอย่างมาก เพราะแนวคิดของแต่ละคนในกลุ่มมีศาสตร์และแนวคิดที่หลากหลาย ดังนี้

1. การบูรณาการแนวคิดที่หลากหลาย แนวคิดบูรณาการที่มีความคิดเห็นหลากหลาย จึงเกิดการดำเนินงานแบบทีม (Work Teams) เป็นการทำงานร่วมกันและส่งเสริมกันไปในทางบวกผลงานรวมของทีมที่ได้ออกมาแล้วจะมากกว่าผลงานรวมของแต่ละคนมารวมกัน การแบ่งทีมในองค์กรสามารถ โดยทีมแก้ปัญหา ประกอบด้วยกลุ่มของสมาชิกแต่ละคนเข้ามารวมกลุ่มด้วยความสมัครใจ และประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่ออภิปรายหาวิธีการสำหรับการแก้ปัญหาที่สมาชิกทุกคนล้วนรับผิดชอบต่อลักษณะทั้งหมดของการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง โดยเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร ซึ่งสมาชิกจะปฏิบัติงานโดยทั่วไปไม่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบสำหรับงาน ทีมบริหารตนเองสามารถที่จะเลือกสมาชิกผู้ร่วมทีม และสามารถให้สมาชิกมีการตรวจสอบซึ่งกันและกัน

2. การทำงานเป็นทีม ทีมที่ทำงานข้ามหน้าที่กันได้เป็นการประสมประสานข้ามหน้าที่งานความสามารถในการดึงทรัพยากรบุคคลผนวกเข้าด้วยกัน จากหน้าที่ ทางภารกิจที่แตกต่างกัน เพื่อสร้างสมรรถภาพในด้านความแตกต่าง โดยเป็นการใช้กำลังแรงงานตั้งเป็นทีมข้ามหน้าที่ชั่วคราวซึ่งมีลักษณะคล้ายกัน เข้ามาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน พัฒนาความคิดใหม่ๆ ร่วมมือกันแก้ปัญหา และทำโครงการที่ซับซ้อน ทีมข้ามหน้าที่ต้องการเวลามากเพื่อสมาชิกจะต้องเรียนรู้งานที่แตกต่าง ซับซ้อน และ ต้องใช้เวลาในการสร้างความไว้วางใจ และ สร้างการทำงานเป็นทีม เนื่องจากแต่ละคนมาจากภูมิหลังที่ต่างต่างกัน

จึงเห็นได้ว่าแนวคิดที่หลากหลายเหล่านี้สามารถบูรณาการได้โดยสะดวก เพื่อเป้าหมายเดียวกัน สำหรับผู้สูงอายุ สามารถสำเร็จได้ง่าย เพราะในอนาคตของสมาชิกแต่ละท่าน **สามารถนำข้อมูลและข่าวสารเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริงในอนาคต**

5.2.2 การเชื่อมโยงระหว่างแนวทางพัฒนาตนเอง(IS) ให้เข้ากับการนำข้อเสนอในรายงานกลุ่มไปปฏิบัติ (GP)

สังคมผู้สูงอายุส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจนั้น การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ ในเชิงปริมาณนั้นหมายถึงจำนวนปัจจัยการผลิตของประเทศที่ลดลง ซึ่งจะส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยมีแนวโน้มที่จะโตได้ช้าลงในอนาคต เนื่องจากสัดส่วนคนทำงานลดลง ดังนั้น อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เราเคยเห็นว่า เศรษฐกิจไทยโตในอัตราที่เพิ่มขึ้นสูง คงจะเห็นได้ยากขึ้นในอนาคต คาดการณ์ไว้ว่าสัดส่วนแรงงานที่ลดลงในอนาคตอาจทำให้อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศของประเทศไทยหายไปถึงร้อยละ 1 – 1.6 กล่าวคือ อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเฉลี่ยที่ร้อยละ 4.5 ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา อาจชะลอลงเป็นร้อยละ 3 – 3.5% เท่านั้นในอนาคต นั่นหมายความว่า คุณภาพชีวิตของคนไทยจะเพิ่มขึ้นน้อยกว่าที่ควรจะเป็นถึง 2 เท่า การขาดแคลนปัจจัยการผลิตพื้นฐานในขณะที่เรายังไม่สามารถนำเทคโนโลยีมาเป็นตัวขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจอาจทำให้ประเทศไทยติดกับดักรายได้ปานกลาง ตลอดไปก็เป็นได้ นอกเหนือไปจากผลกระทบด้านจำนวนแรงงาน ที่ลดลงแล้ว โครงสร้างของตลาดแรงงานและลักษณะการเลือกอาชีพของผู้มีงานทำก็มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และอาจทำให้ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแรงงานรุนแรงมากยิ่งขึ้น มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายงานส่วนบุคคล คือ

1) ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจกับแรงงานผู้สูงอายุ วิเคราะห์บทบาทของผู้สูงอายุต่อความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ พบว่าหากรัฐมีนโยบายการจัดการสังคมผู้สูงอายุทั้งในมิติเศรษฐกิจและสังคม ครอบคลุมนโยบายแรงงานการศึกษา สาธารณสุขและสวัสดิการสังคม รัฐสนับสนุนและส่งเสริมการลงทุนในทุนมนุษย์ ทั้งการศึกษา การอบรม การวิจัย อันนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้มีทักษะ ขยายอายุเกษียณเพื่อให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น การดูแลรักษาสุขภาพอย่างต่อเนื่องทำให้ผู้สูงอายุ มีสุขภาพที่ดี ไม่เป็นปัญหาต่อครอบครัวและสังคม มอบโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในระดับชุมชนและท้องถิ่น ตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจและวางแผนเตรียมการออมเงินตั้งแต่ในวัยทำงานเพื่อใช้จ่ายในวัยเกษียณ การดำเนินการดังกล่าวทำให้สามารถบริหารจัดการสังคมผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน และเป็นการสร้างบทบาทของผู้สูงอายุต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านการลงทุนในทุนมนุษย์ด้วย

2) การจ้างงานของผู้สูงอายุ การดำเนินนโยบายเพื่อสนับสนุนรายได้และยกระดับแรงงานในสังคมสูงวัยของไทยต้องทำอย่างเร่งด่วน สนับสนุนการเพิ่มและปรับปรุงทักษะของแรงงานไทยตลอดช่วงอายุ ทั้งการเพิ่มทักษะเดิมที่แรงงานอยู่เดิมให้ดีขึ้น ยังช่วยแรงงานบางกลุ่มให้สามารถเปลี่ยน

งานให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายเมื่อมีอายุมากขึ้นได้ เพิ่มแรงจูงใจให้นายจ้างออกแบบงานให้มีความยืดหยุ่น ซึ่งอาจช่วยดึงแรงงานนอกระบบกลับเข้าระบบได้ นายจ้างอาจพิจารณาออกแบบงานให้มีความยืดหยุ่นหรือลักษณะงานที่ยืดหยุ่นมากขึ้น ทั้งด้านเวลา เงื่อนไขสัญญา และสิ่งอำนวยความสะดวกในที่ทำงานให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุมากขึ้น

3) แนวโน้มแรงงานผู้สูงอายุภาคเกษตร นับตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมุ่งการพัฒนาให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม ที่ส่งผลให้ภาคการผลิตของไทยเปลี่ยนแปลงไป จากประเทศเกษตรกรรมพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้มีความเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างแรงงานอย่างสำคัญ ปัจจุบันมีแรงงานภาคเกษตรกรรมเพียงร้อยละ 30 ซึ่งสัมพันธ์กับการเติบโตของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องกว่าร้อยละ 10 ต่อปี ทำให้การจ้างงานในภาคนอกการเกษตรขยายตัวอย่างสูง และภาคการผลิตอื่นๆ มาอย่างต่อเนื่อง ทำให้อัตราแรงงานที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมลดลงอย่างต่อเนื่อง สัดส่วนแรงงานในภาคเกษตรของไทยลดลงในทางกลับกันแรงงานได้เข้าไปทำงานในภาคบริการ และภาคการผลิตเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะภาคบริการ (การขายส่ง การขายปลีก โรงแรมและภัตตาคาร การขนส่ง เป็นต้น) ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับผู้ทำงานภาคการเกษตรในปัจจุบัน จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจุบันแรงงานไทยได้ออกจากภาคเกษตรหันไปประกอบอาชีพด้านการผลิต โดยเฉพาะการบริการเป็นจำนวนมาก และทำงานด้านการเกษตรลดลงอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าแรงงานภาคเกษตรส่วนใหญ่ที่มีอยู่จะเป็นแรงงานผู้สูงอายุ และแนวโน้มในอนาคตจะมีเพิ่มมากขึ้น

4) การขยายอายุการทำงานของผู้สูงอายุ การจ้างงานในภาคเอกชนของไทยยังไม่มีกฎหมายกำหนดอายุเกษียณที่เป็นทางการ กฎหมายมีเพียงการกำหนดเกณฑ์อายุที่เกิดสิทธิของสิทธิประโยชน์ประกันสังคมกรณีชราภาพไว้ที่อายุ 55 ปีบริบูรณ์ จึงมักใช้อ้างอิงเป็นอายุเกษียณ (55 ปี) สำหรับแรงงานในสถานประกอบการต่างๆ อันทำให้ขาดความเท่าเทียมกับภาครัฐการที่เกษียณอายุเมื่อ 60 ปีและยังไม่ใช่ผู้สูงวัยตามความหมายในนิยามผู้สูงวัยที่กำหนดไว้ 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุฉบับ พ.ศ.2546 นอกจากนี้ อายุเกษียณหรืออายุการทำงานของแต่ละอุตสาหกรรมจะมีความแตกต่างกันแต่ด้วยแนวโน้มสุขภาพและอายุของประชากรที่ยืนยาวมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด พบว่าแรงงานที่ต้องหยุดงานเมื่ออายุ 55 ปี ยังมีศักยภาพในการทำงานอยู่ทำให้แรงงานสูงวัยดังกล่าวขาดโอกาสในการทำงาน ด้วยเหตุนี้การขยายอายุการทำงานจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสร้างแหล่งรายได้ที่สำคัญให้กับผู้สูงวัย ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพในวัยเกษียณอายุการสร้างเสริมโอกาสในการทำงานให้กับผู้สูงอายุ การขยายอายุการทำงานหรืออายุเกษียณ จะเป็นนโยบายที่มี

ความสำคัญและมีบทบาทอย่างยิ่งในอนาคต เป็นนโยบายเพื่อเตรียมความพร้อมในการที่จะเป็นสังคม
สูงอายุที่แท้จริงหรือถาวรในช่วงประมาณ 20 ปีข้างหน้า เรื่องนี้ต้องใช้เวลาและค่อยเป็นค่อยไป
อย่างมีขั้นตอน ต้องสร้างความตระหนักรู้และการยอมรับจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง